

ลักษณะ 3 ค่าสินไหมทดแทน

บทที่ 1 บททั่วไป

(123) ค่าสินไหมทดแทนคืออะไร เมื่อบุคคลใดก่อความเสียหายให้แก่บุคคลอื่นโดยไม่มีอำนาจที่จะกระทำได้ และความเสียหายที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับการกระทำและการงดเว้นการกระทำดังกล่าวมาแล้ว ก็ย่อมเป็นการชอบธรรมที่จะต้องชดใช้ความเสียหายที่เกิดขึ้นและทำขวัญให้แก่ผู้เสียหายนั้น กฎหมายจึงบังคับว่าบุคคลนั้นจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย เป็นต้นว่า ถ้าเป็นการเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไปก็ต้องเอาทรัพย์สินกลับคืนมาให้แก่เจ้าของ จะเห็นได้ว่าการใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น หาใช่เป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดไม่ เพราะเป็นการทำให้ผู้เสียหายกลับสู่สถานะเดิม หรือใกล้เคียงสถานะเดิมให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ของผู้เสียหาย ซึ่งข้อนี้เป็นหัวใจสำคัญของกฎหมายลักษณะละเมิด และเป็นเหตุให้วัตถุประสงค์ของกฎหมายลักษณะนี้ต่างจากกฎหมายอาญา การเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเป็นวัตถุประสงค์สำคัญสำหรับการเรียกร้องในมูลละเมิด ปัญหาจึงมีต่อไปว่าจะใช้ค่าสินไหมทดแทนเพียงใดจึงจะเหมาะสมกับความเสียหายที่เกิดขึ้น และในกรณีใดผู้เสียหายควรจะได้รับชดใช้ค่าสินไหมทดแทนและควรจะใช้ให้ตั้งแต่วันที่เท่าไร ในเรื่องนี้หากผู้กระทำความผิดเองได้ก็เป็นไปตามข้อตกลงนั้น แต่ถ้าตกลงกันไม่ได้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติไว้เป็นแนวทางในมาตรา 438 ว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด อนึ่ง

ค่าสินไหมทดแทนนั้นได้แก่การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไป เพราะละเมิด ฤ็ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น รวมทั้งค่าเสียหายอันจะพึงบังคับให้ ใช้เพื่อความเสียหายอย่างใด ๆ อันได้ก่อกำขึ้นนั้นด้วย” จากมาตรานี้จะ เห็นได้ว่าถ้ามีข้อขัดแย้งในเรื่องความเสียหาย จะต้องพิจารณาดังนี้

1. ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าผู้กระทำละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน สถานใด และเพียงใดตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด

2. ค่าสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดต่อทรัพย์สินนั้น ได้แก่

2.1 การคืนทรัพย์สินอันผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิด หรือ ใช้ราคาทรัพย์สินนั้น และ

2.2 ค่าเสียหาย

(124) ข้อสังเกต มาตรา 438 นี้เป็นแต่เพียงการกำหนดค่าสิน ไหมทดแทนในการชดใช้ค่าเสียหายตามธรรมชาติบางส่วนเท่านั้น

1. การใช้ค่าเสียหายตามธรรมชาติเป็นวิธีชดเชยที่เป็นอุดมการณ์ คือเป็นการกระทำให้กลับไปสู่ฐานะเสมือนได้มีอยู่ก่อนเหตุการณ์ที่ทำให้ เกิดความเสียหาย หรือฐานะเดียวกัน แต่การใช้ค่าเสียหายตามธรรมชาติ นี้ยากที่จะกระทำได้ เพราะเหตุว่าเป็นการยากที่จะทำความเสียหายให้ หมดโดยย้อนหลังขึ้นไป เช่น การชดเชยการที่ไม่ได้ใช้ทรัพย์สินที่เอาไปจน ถึงวันที่ศาลพิพากษา นอกจากนี้การกลับคืนสู่ฐานะเดิมอาจจะเสียค่าใช้จ่าย มากเกินไป ศาลจึงให้ค่าเสียหายเป็นเงินซึ่งเป็นเครื่องวัด การใช้ค่าเสียหายตามธรรมชาติได้แก่กรณี ดังต่อไปนี้

1.1 การคืนทรัพย์สินที่เอาไปพร้อมกับค่าใช้จ่ายและดอกผล

1.2 การทำให้ทรัพย์สินที่ได้รับความเสียหายคืนดังเดิมด้วยค่า ใช้จ่ายของผู้ทำให้เสียหาย

1.3 การส่งมอบทรัพย์สินอื่น ที่มีลักษณะอย่างเดียวกัน และ ค่าชดเชยสำหรับผลของการผิดนัด⁽¹⁾

---

¹เรื่องนี้ศาลไทยไม่ค่อยใช้

2. ในกรณีที่ทำความเสียหายให้แก่เกียรติยศและความเชื่อถือ หรือในการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมโดยการโฆษณาคำพิพากษา การให้ค่าเสียหายเป็นเงิน อาจจะเป็นรูปเงินเหมาหรือให้เป็นงวด ๆ การให้เป็นงวด ๆ นี้ ควรกระทำเมื่อการเสียหายนั้นทำให้รายได้ซึ่งได้เป็นระยะเวลาหมดไป หรือว่าเป็นกรณีที่ทำให้ไม่สามารถทำงานได้

ขอบเขตของค่าเสียหาย ค่าเสียหายที่จะต้องใช้นั้นมี 2 อย่าง คือ

1. ค่าเสียหายในการที่ทรัพย์สินที่มีอยู่ลดน้อยลงไป
2. ค่าเสียหายที่ขาดจากการที่ทรัพย์สินจะเพิ่มพูนขึ้น ข้อสำคัญ

คือต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลคือความเสียหาย

นอกจากนี้ยังมีความเสียหายที่ไม่สามารถกำหนดเป็นตัวเลขแน่นอนได้ เช่น ความเสียหายต่อความเชื่อถือของธนาคาร ในกรณีนี้ก็ต้องให้ศาลใช้ดุลพินิจกำหนดความเสียหายว่าควรจะเป็นสักเท่าใด ซึ่งศาลจะเป็นผู้กะจำนวนเท่าที่ศาลเห็นว่าน่าจะเป็นไปได้ มาตรา 438 แสดงว่าในการที่ศาลจะกำหนดค่าเสียหายนั้นศาลไม่พิจารณาเพียงว่าผู้เสียหายได้รับความเสียหายเท่าใด แต่ศาลจะพิจารณาด้วยว่าจะควรให้ผู้กระทำละเมิดชำระค่าเสียหายเท่าใด ทั้งนี้ต้องพิจารณาตามพฤติการณ์และความร้ายแรงของละเมิด มาตรา 438 เอมมาจากประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิสแต่ยังมีผู้ซึ่งเข้าใจผิดอยู่อีกมาก คือ คิดว่าศาลอาจให้ค่าเสียหายมากกว่าที่ผู้ได้รับความเสียหายจริงก็ได้ ความจริงกฎหมายเป็นแต่ให้อำนาจศาลที่จะให้ผู้กระทำละเมิดใช้ค่าเสียหายต่ำกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นตามพฤติการณ์ และความร้ายแรงของการละเมิดนั้นๆ ทั้งนี้มีเหตุผลดังต่อไปนี้

1. จะเอาความผิดในทางกฎหมายแพ่งไปปนกับกฎหมายอาญาที่ประสงค์จะลงโทษคนเพราะความชั่วไม่ได้ กฎหมายแพ่งนั้นมีความประสงค์ที่จะเฉลี่ยความเสียหายที่เกิดขึ้นแล้วระหว่างผู้กระทำละเมิดและผู้ได้รับความเสียหายตามความยุติธรรม ฉะนั้น ความเสียหายที่แท้จริงจึงเป็นความเสียหายสูงสุดที่ศาลจะพึงให้ผู้กระทำละเมิดชำระได้ แต่ศาลย่อมมีอำนาจลดให้น้อยลงไปได้ ตามมาตรา 438 ศาลจะให้ผู้กระทำละเมิดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อเป็นการลงโทษในทางแพ่งไม่ได้

2. การกำหนดให้ใช้ค่าเสียหายนั้นเป็นไปเพื่อประโยชน์ของผู้ได้รับความเสียหาย ไม่ได้มุ่งหมายที่จะให้ผู้ก่อความเสียหายได้รับความทุกข์ทรมาน ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช ได้เคยอธิบายถึงเรื่องค่าสินไหมทดแทนตามหลักกฎหมายอังกฤษไว้ว่า ตามหลักกฎหมายอังกฤษได้แบ่งประเภทของการชดเชยค่าเสียหายออกเป็น 3 ประเภทคือ

ก. Substantial Damages (ค่าเสียหายอย่างหนัก) ซึ่งโดยมากคำนวณนับเอาตามผลร้ายแรงแห่งความเสียหายอันเกิดแต่การละเมิด

ข. Norminal Damages (ค่าเสียหายอย่างต่ำ) คือการละเมิดไม่ได้ก่อให้เกิดความเสียหายแต่อย่างใด หรือโจทก์เป็นผู้ที่ไม่สมควรได้รับค่าสินไหมทดแทนด้วยประการใด ๆ เช่นนี้แล้วศาลย่อมกำหนดค่าเสียหายให้แก่เพียงเล็กน้อยเท่านั้น เป็นเพียงเพื่อรับรู้ว่าได้มีการละเมิดสิทธิกัน

ค. Exemplary Damages ผู้ทำละเมิดรู้ว่าการกระทำของตนเป็นผิด แต่ยังคงใจขึ้นทำละเมิด โดยไม่กลัวเกรงกฎหมายของบ้านเมือง และไม่เหลียวแลเคารพสิทธิของผู้อื่นเช่นนี้ ศาลจะกำหนดค่าเสียหายให้เป็นพิเศษ นอกจากที่โจทก์ได้รับตามความเป็นจริง

ความเสียหายทั้งหมดที่ว่าจะต้องเป็นความเสียหายที่กฎหมายรับรู้จึงจะมีการเรียกร้องกันได้และค่าเสียหายที่ศาลเรียกจากจำเลยในพฤติการณ์เช่นนี้ มักจะมากกว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับ

(125) ผู้กำหนดใช้ค่าสินไหมทดแทน จะเห็นได้ว่าในกรณีที่คู่กรณีตกลงกันไม่ได้ กฎหมายให้อำนาจศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าผู้กระทำละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนสถานใดและเพียงใด กล่าวคือ กฎหมายให้ศาลกำหนดความเสียหายก่อนว่ามีมากน้อยเพียงใด เพราะถ้าผู้เสียหายเป็นผู้กำหนดก็ย่อมกำหนดไปในทางที่ตนได้เปรียบ ซึ่งย่อมเป็นทางให้อีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบได้ กฎหมายจึงบัญญัติให้ศาลซึ่งเป็นคนกลางเป็นผู้วินิจฉัยเป็นเรื่อง ๆ ไปว่า ความเสียหายอย่างไรควรได้รับการชดเชยอย่างไรและเพียงใด เป็นหน้าที่โจทก์ที่จะต้องสืบในเรื่องความเสียหาย⁽¹⁾ แต่ทั้งนี้ไม่หมายความว่า

---

¹ประมวลกฎหมายลักษณะหนี้สวิส มาตรา 42 วรรคแรกบัญญัติว่า “ผู้ใดเรียกร้องให้ชดเชยค่าเสียหายผู้นั้นต้องสืบค่าเสียหาย”

ว่าจะสืบเฉพาะความเสียหายอย่างเดียว เช่น ถ้าจะฟ้องฐานละเมิดโดย
อ้างมาตรา 420 ก็จะต้องสืบถึงการทำว่าผิดกฎหมาย และสืบต่อไปว่า
เป็นการทำผิดโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ และสืบให้เห็นถึงความ
สัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผล กล่าวคือระหว่างการกระทำกับความ
เสียหายนั้นด้วย ผู้พิพากษามีไฉ่จะกำหนดค่าเสียหายได้ตามอำเภอใจของ
ผู้ใด ผู้พิพากษาจะต้องใช้ดุลพินิจ 2 ประการ คือ

1. ความเสียหายเกิดจากการกระทำนั้น ๆ หรือไม่ และ
2. ความเสียหายนั้นมีจำนวนเท่าใด

ถ้าความเสียหายนั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ เลย ก็ไม่มี
ทางที่จะฟ้องร้องฐานละเมิดได้ มีข้อควรสังเกต คือ

1. ในบางกรณีสภาพของความเสียหายเป็นการยากที่จะพิสูจน์ความ
เสียหายนั้น
2. ความเสียหายนั้นแม้จะพิสูจน์ได้ก็จะต้องเสียค่าใช้จ่ายมากมาย
เกินสมควร

3. การพิสูจน์ความเสียหายในเรื่องนี้ อาจทำให้ผู้นำสืบได้รับความ
เสียหายอย่างอื่น เป็นต้นว่า จะต้องเปิดเผยความลับในทางธุรกิจ หรือ
เปิดเผยชื่อของผู้เคยทำกิจธุระด้วยกันซึ่งเป็นการไม่สมควรที่จะบังคับให้
ผู้เสียหายต้องกระทำเช่นนั้น

ในกรณีทำนองนี้ถ้าศาลบังคับให้ผู้เสียหายต้องนำสืบแล้ว ผู้เสียหาย
ก็จะไม่ดำเนินการฟ้องร้องคดีนี้ต่อไปหรือไม่ถ้าฟ้องคดีดังกล่าว
ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับความคุ้มครองทางศาล โดยเหตุนี้กฎหมายจึง
กำหนดให้ศาลมีอำนาจวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรง
แห่งละเมิดประกอบทั้งกฎเกณฑ์ในกฎหมายด้วย เป็นต้นว่า ในกรณีทำให้
เขาถึงตายศาลก็ต้องกำหนดค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอื่น ๆ
รวมเข้าไปอยู่ในเรื่องค่าสินไหมทดแทนอีกด้วย

คำพิพากษาฎีกา ในคดีฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิดนั้น เป็น
หน้าที่ของโจทก์จะต้องนำสืบว่าได้เสียหายไปจริงตามฟ้อง มิฉะนั้นศาลจะ

กะให้ตามสมควร ค่าจ้างทนายและค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีอาญานั้นไม่ใช่
ค่าเสียหายให้โจทก์จะพึงเรียกร้องจากจำเลยได้ (ฎีกาที่ 905/2480) ค่า
สินไหมทดแทนเพื่อละเมิดนั้นแม้โจทก์นำสืบไม่ได้ว่าเสียหายเท่าไรแน่
ศาลอาจกำหนดให้ได้ตามสมควรแก่พฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด
(ฎีกาที่ 909/2497) การกำหนดค่าเสียหายฐานละเมิดลิขสิทธิ์ โดยนำบท
ประพันธ์ของโจทก์ไปแสดงเป็นละครศาลกำหนดให้ตามสมควรแก่
พฤติการณ์และรูปคดี โดยถือเอาจำนวนคำดูที่จำเลยเก็บได้โดยหักค่า
อากรมหรสพออกแต่ไม่หักค่าเช่าโรง (ฎีกาที่ 1016/2497) ความเสียหาย
เกิดจากการละเมิดอาจเกิดจากหลายคนทำละเมิด เช่น ต่างคนต่าง
ประมาททำให้โจทก์เกิดเสียหาย ศาลอาจแบ่งค่าเสียหายให้รับผิดชอบตาม
พฤติการณ์ไม่จำเป็นต้องแบ่งเท่าๆ กัน ศาลกำหนดค่าเสียหายเพราะขาดการ
อุปการะของหัวหน้าครอบครัวให้ได้ตามฐานะตลอดจนค่าปลงศพด้วย
โจทก์ฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู แม้ศาลจะไม่ตัดสินให้จำเลยใช้เต็ม
จำนวนที่ฟ้อง ถ้าโจทก์ฟ้องโดยสุจริต ศาลอาจให้จำเลยใช้ค่าขึ้นศาลแทน
เต็มตามจำนวนที่ฟ้องได้ (ฎีกาที่ 809/2498) ทำหลังคารุกกล้าให้น้ำฝน
ไหลไปปลุกฝารองเรือนเขาเป็นละเมิด แม้โจทก์สืบไม่ได้ความชัดเจนว่าเสียหาย
เท่าใด ศาลก็กำหนดให้ได้ตามสมควร (ฎีกาที่ 1494/2498) รื้อสิ่งปลูก
สร้างของผู้อื่นเอารวมกองไว้ ไม่มีเจตนาแกล้งทำให้เสียหายโดยปราศจาก
เหตุผล อาจเป็นเพราะเข้าใจว่าผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้ทำได้ ไม่เป็น
ความผิดฐานทำให้เสียหายแต่เป็นละเมิด ค่าเสียหายฐานละเมิดเพราะ
ทำลายครัว ห้างน้ำ ซึ่งใช้ทรัพย์สินนั้นไม่ได้ตามปกติ ศาลกำหนดค่าเสียหาย
ให้ตามสมควรนอกเหนือไปกว่าราคาทรัพย์สินได้ (ฎีกาที่ 1617-18/2500)
การละเมิดนั้นในกรณีละเมิดซึ่งโจทก์ผู้หนึ่งมีส่วนผิดอยู่ด้วย แต่โจทก์อีก
ผู้หนึ่งมิได้มีส่วนทำผิดร่วมด้วยนั้น ในการกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้
แก่โจทก์ผู้มิได้มีส่วนผิดแม้จะไม่นำประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา
442 มาใช้ แต่ศาลก็มีอำนาจพิจารณาพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่ง
ละเมิดของจำเลยและกำหนดค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 438 ได้ คือ

เมื่อมีเหตุที่ไม่ควรให้จำเลยต้องรับผิดชอบความเสียหายทั้งหมดแต่ผู้เดียว ศาลก็ไม่จำเป็นต้องให้จำเลยต้องรับผิดชอบเต็มตามความเสียหายนั้นเสมอไป (ฎีกาที่ 1134-35/2509) จำเลยแก้งปิดกั้นทางภาระจำยอมเป็นเหตุให้โจทก์เสียหาย ย่อมเป็นการทำละเมิดต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทน แม้โจทก์จะนำสืบค่าเสียหายแน่นอนมิได้ ศาลกำหนดให้เองตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด (ฎีกาที่ 1204/2511) ในเรื่องค่าเสียหายโจทก์เป็นฝ่ายที่จะต้องนำสืบพิสูจน์ให้เห็นว่า ตนได้เสียหายจริงตามจำนวนที่ฟ้องเรียกร้องจากจำเลย (ฎีกาที่ 242/2515) โจทก์สืบเรื่องค่าเสียหายแล้วแต่ศาลเห็นว่าโจทก์ไม่ควรได้รับค่าเสียหายถึงขนาดนั้น ศาลย่อมมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายได้ตามสมควรแก่พฤติการณ์ (ฎีกาที่ 524/2516)

(126) โดยสถานใดและเพียงใด คำว่า “โดยสถานใด” นั้น หมายความว่า ถ้ามีความเสียหายเกิดขึ้นแล้วผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนอย่างไร เป็นต้นว่าถ้าความเสียหายเกิดขึ้นแก่ทรัพย์สิน เช่น เอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นไปผู้ละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนโดยการคืนทรัพย์สินในสภาพเดิมให้แก่เจ้าของเดิม และถ้าไม่อาจคืนได้หรือคืนได้แต่ทรัพย์สินนั้นไม่อยู่ในสภาพเดิม ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้ราคาทรัพย์สินและค่าที่ทรัพย์สินนั้นผิดไปจากสภาพเดิมให้แก่เจ้าของ นอกจากนี้ยังจะต้องใช้ค่าเสียหายจากการที่เจ้าของทรัพย์สินไม่ได้ใช้ทรัพย์สินนั้นในระหว่างระยะเวลาที่ทรัพย์สินนั้นไม่ได้อยู่กับตนด้วย หรือถ้าเป็นการละเมิดเกี่ยวกับบุคคล เช่น ทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกาย ทำให้พิการหรือสุขภาพไม่ดีก็จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนเงินซึ่งจะให้ครั้งเดียวทั้งหมด หรือจะให้เป็นคราว ๆ ก็ได้ หรืออาจเป็นการให้โดยประกาศข้อเท็จจริงหรือทำคำขอขมาในหนังสือพิมพ์ เช่น ในกรณีละเมิดหมิ่นประมาทก็ได้

ส่วนคำว่า “เพียงใด” นั้น หมายความว่าถึงจำนวน กล่าวคือว่าจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่าไรจึงจะคุ้มกับความเสียหายที่เกิดขึ้นซึ่งบางครั้งความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้นอาจไม่เกี่ยวกับเงินโดยตรงก็ได้ เช่น ก. ทำป้ายโฆษณาอาหารร้าน ข. แดก ทำให้คนเข้าร้านอาหาร ข. น้อยกว่าที่เคย

ทำให้ ข. ขาดรายได้เช่นนี้ ศาลจะต้องพิจารณาว่า ก. ควรจะเสียค่าสินไหมทดแทนให้แก่ ข. เพียงใด

ในการพิจารณาดังกล่าวข้างต้นนี้ ศาลจะต้องพิจารณาถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดประกอบด้วย

อนึ่ง เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าต่อไป ผู้เขียนเห็นสมควรจะต้องกล่าว ณ ที่นี้ว่า ในเรื่องปริมาณของค่าสินไหมทดแทนหรือข้อที่ว่า จะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนกัน “เพียงใด” นั้น มักจะมีส่วนสัมพันธ์กับค่าครองชีพ สถานการณ์และความเป็นอยู่โดยทั่วไปในแต่ละภูมิภาคด้วย ทั้งนี้ นอกจากศาลจะพิจารณาจากความเสียหายแล้ว โอกาสที่ศาลจะหยิบยกเอาค่าครองชีพ สถานการณ์และความเป็นอยู่โดยทั่วไปในแต่ละภูมิภาคมาประกอบการพิจารณาด้วยมักจะปรากฏอยู่เนือง ๆ มีข้อเท็จจริงที่ปรากฏในทางกฎหมายเปรียบเทียบประเทศหนึ่งว่า ในประเทศอุตสาหกรรมหรือประเทศที่พัฒนาทางเศรษฐกิจมักจะมีกรให้ค่าสินไหมทดแทนเป็นจำนวนสูงกว่าในประเทศกำลังพัฒนา ฉะนั้น ความเสียหายอย่างเดียวกันอาจเป็นเหตุให้มีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนมากน้อยต่างกันได้ในแต่ละสังคม ข้อนี้จะปรากฏเด่นชัดขึ้นในประเทศที่มีการให้ค่าทำขวัญหรือค่าสินไหมทดแทนประเภทพิเศษต่าง ๆ จนเป็นเหตุให้จำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ได้รับมีจำนวนสูงมาก เช่น ในสหรัฐอเมริกากรณีทำให้เขาถึงตายทายาทของผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้ถึง 10 ล้านบาท กรณีหมิ่นประมาทผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้ถึง 5 ล้านบาท และกรณีทำให้บาดเจ็บผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้เป็นเรือนล้าน⁽¹⁾

ในประเทศไทย ความจำเป็นทางเศรษฐกิจและความประสงค์จะขจัดปัญหายุ่งยากในการพิสูจน์ความเสียหายทำให้กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของศาลเพียงว่า “ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์

---

¹ ประมาทกันว่า แต่ละปีเฉพาะในสหรัฐอเมริกาประเทศเดียวมีการพิพากษาให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายเป็นเงินเฉลี่ยประมาณหกแสนล้านบาท รายละเอียดโปรดดู International Encyclopedia of Comparative Law, vol. XI, torts, P.I.

และความร้ายแรงแห่งละเมิด” ในทางปฏิบัติการให้ค่าสินไหมทดแทนมักจะมีจำนวนเท่ากับหรือใกล้เคียงความเสียหายที่เป็นจริง โอกาสที่โจทก์จะกำไรจากการเป็นความไม่สุจริตจะมีมากนัก แต่อย่างไรก็ตาม ข้อนี้เชื่อว่าจะต้องตรงต่อความเป็นจริงและเป็นธรรมเสมอไป เพราะบางครั้งความเสียหายบางอย่างเป็นความเสียหายที่ประมาณ “ค่าเสียหาย” มิได้ และโจทก์ก็มีอาจนำสืบให้เห็นชัดเป็นตัวเงินได้ เช่น กรณีบุกรุก หมิ่นประมาท หรือกรณีที่ทำให้โจทก์เสียใจ ตกใจ กลุ้มใจ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ หากแต่โจทก์มีอาจพิสูจน์ให้ศาลเห็น “ค่า” ของความเสียหายได้ รายละเอียดจะได้กล่าวต่อไปโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับค่าเสียหายดังกล่าว

(127) พุทธินิการแห่งละเมิด พุทธินิการแห่งละเมิดหมายถึงบรรดาสิ่งแวดล่อม สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น เป็นผู้กระทำละเมิดเองหรือว่าเป็นแต่เพียงผู้ร่วมมือในการกระทำละเมิด หรือผู้เสียหายได้ยินยอมให้มีการทำละเมิด หรือมีส่วนร่วมในการกระทำผิดหรือไม่ และนอกจากจะต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล่อมแล้วยังต้องพิจารณาถึงฐานะส่วนตัวและทางสังคมของผู้เสียหายประกอบอีกด้วย เช่น ผู้เสียหายเป็นสตรีหรือเด็ก มีฐานะในทางการเงินและครอบครัวอย่างไร เป็นต้น

(128) ความร้ายแรงแห่งละเมิด ในส่วนที่เกี่ยวกับความร้ายแรงแห่งการละเมิดนั้น ศาลพิจารณาตามพุทธินิการ ดังนี้

1. ถ้าผู้กระทำละเมิดได้กระทำโดยจงใจ ศาลยอมให้ค่าสินไหมทดแทนสูงกว่าการกระทำโดยประมาทเล็กน้อยแต่ก็ต้องไม่เกินความเสียหายจริง ๆ ดังกล่าวแล้ว เช่น ก. ยิงพนักงานได้รับบาดเจ็บเพียงเล็กน้อย นำสืบไม่ได้ว่าเสียหายเท่าใด ก. ทำโดยใจอกอาจร้ายแรงในลักษณะดูหมิ่นเหยียดหยามไม่เกรงขามอำนาจบ้านเมือง ศาลยอมกำหนดค่าเสียหายให้เป็นอย่างสูงได้ แต่ถ้า ก. ทำโดยเป็นการป้องกันหากแต่เกินควรกว่าเหตุ ศาลยอมกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้น้อยลงได้

2. กรณีกระทำโดยประมาทเล็กน้อย ศาลจะพิจารณาถึงว่าเป็นการ

ประมาณเส้นเล่ออย่างร้ายแรง อย่างธรรมดาหรืออย่างอ่อน ระดับของความประมาณเส้นเล่อระหว่างอย่างร้ายแรงและอย่างธรรมดานั้นพอจะแยกความแตกต่างกันได้ ความประมาณเส้นเล่ออย่างร้ายแรงนั้นเกือบเท่ากับจริง เพราะผิดวิสัยของบุคคลธรรมดาจะทำได้ แต่ความประมาณเส้นเล่ออย่างธรรมดาหรืออย่างอ่อนนั้นเป็นเพียงแต่ปราศจากความระมัดระวังเท่านั้น

3. สำหรับความรับผิดชอบในฐานะที่เป็นนายจ้าง เจ้าของโรงเรียน และผู้ควบคุมสัตว์ศาลไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลดังกล่าวประมาณเส้นเล่อน้อยหรือมาก เพราะเป็นความรับผิดชอบที่กฎหมายกำหนดไว้ในฐานะเช่นนั้น

4. ในฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจของคู่กรณีก็เป็นเหตุให้ศาลนำมาคำนึงในการกำหนดค่าเสียหาย คู่กรณีคือโจทก์และจำเลย ในกรณีที่โจทก์เป็นผู้มีชื่อเสียง ความประพฤติ ตำแหน่งหน้าที่การงานดี การกำหนดค่าเสียหายในกรณีละเมิดต่อชื่อเสียงของโจทก์ย่อมต่างไปจากการทำละเมิดต่อบุคคลอื่นซึ่งอยู่ในฐานะแตกต่างกัน

5. ความพยายามของผู้กระทำผิดที่จะบรรเทาความเสียหายก็เป็นเรื่องที่ศาลจะต้องคำนึงเหมือนกัน แม้ในทางอาญายังเป็นเหตุบรรเทาโทษในทางแพ่งก็ควรถือเป็นเหตุลดค่าเสียหายได้ เช่น ได้ช่วยออกเงินค่ารักษาพยาบาลไปก่อนที่ผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องศาล เป็นต้น

(129) คำสินไหมทดแทน คำสินไหมทดแทนในกรณีละเมิดนี้ ถ้าเป็นการละเมิดต่อทรัพย์สิน มาตรา 438 ได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ได้แก่

(1) การคืนทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สิน จะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบในทางแพ่งนั้นกฎหมายมุ่งประสงค์ที่จะให้ผู้เสียหายกลับคืนสู่สถานะเดิมเป็นประการแรก กล่าวคือ เมื่อการละเมิดนั้นเป็นการละเมิดต่อทรัพย์สิน ผู้ทำละเมิดจะต้องคืนทรัพย์สินที่ผู้เสียหายต้องเสียไปเพราะละเมิดให้แก่ผู้เสียหาย เช่น ก. ลักสุนัขของ ข. ไป ก. ต้องนำสุนัขนั้นมาคืนให้แก่ ข. หรือค่าลักรถยนต์ของขาว ขาวก็ชอบที่จะได้รถยนต์คืนจากดำ แต่กฎหมายยังเปิดโอกาสให้อีกว่า ในกรณีที่ไม่สามารถจะคืนทรัพย์สินนั้นได้ เป็นต้นว่า

การคืนทรัพย์สินตกเป็นอันพันวิสัยไปด้วยประการใด ๆ ก็ดี ให้ใช้ราคาทรัพย์สินแทนดังตัวอย่างข้างต้น ถ้าคำไม่สามารถจะคืนรถยนต์ให้เขาได้ คำจำต้องใช้ราคาทดแทน ราคาเรานั้นนับว่าเป็นสินไหมทดแทนอย่างหนึ่ง หรือในกรณีสามารถคืนทรัพย์สินได้แต่ทรัพย์สินนั้นบุบสลายไป ผู้เสียหายก็อาจได้รับทั้งตัวทรัพย์สินและเงินทดแทนในการที่ทรัพย์สินนั้นบุบสลาย ซึ่งเงินจำนวนนี้ก็ถือว่าเป็นค่าสินไหมทดแทนด้วยเช่นกัน

(2) *ค่าทดแทนความเสียหายอย่างอื่น* เมื่อชดใช้ทรัพย์สินหรือใช้ราคาทรัพย์สินนั้นแล้ว ยังมีความเสียหายอื่นเกิดขึ้นแก่ผู้ถูกทำละเมิดอีก เช่น ก. เารถแท็กซี่ของ ข. ไป 5 วัน ระหว่างนั้น ข. ไม่มีแท็กซี่เพื่อหารายได้ ก. จำต้องใช้ค่าเสียหายนั้นให้ ข. หรือ ค่าเารถแท็กซี่ของขาไป เมื่อนำรถมาคืนปรากฏว่ารถนั้นได้ถูกชนเสียหาย นอกจากคำจะต้องคืนรถและใช้ค่าเสียหายในการที่ขาว่ามีได้ใช้รถนั้นแล้ว คำยังต้องใช้ค่าเสียหายจากการที่รถนั้นบุบสลายอีกด้วย ในกรณีเป็นการละเมิดต่อชีวิต ร่างกาย ออนามัย เสรีภาพหรือสิทธิ ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้ถูกทำละเมิด เช่น ก. ขับรถชน ข. ก. ต้องจ่ายเงินให้ ข. เป็นค่ารักษาพยาบาล และจ่ายเงินให้ ข. เท่ากับประโยชน์ที่ ข. ขาดไปเพราะไม่อาจทำงานได้ตลอดเวลาที่เจ็บป่วยอยู่ทั้งปัจจุบันและอนาคต ค่าเสียหายนี้โดยปกติก็คือเงินนั่นเอง แต่ทั้งนี้อาจจะเป็นอย่างอื่นก็ได้ เช่น การห้ามมิให้จำเลยกระทำละเมิดต่อไป หรือใช้ให้จำเลยโฆษณาคำพิพากษาในคดีหมิ่นประมาท เป็นต้น แล้วแต่ดุลพินิจของศาล ทั้งนี้เพราะกฎหมายบัญญัติไว้ว่า “ค่าสินไหมทดแทนจะพึงใช้โดยสถานใดเพียงใดนั้น ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแห่งพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด” และในมาตรา 446 ก็ได้บัญญัติไว้ว่า “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่น อันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้...” ซึ่งหมายความว่า แม้ผู้เสียหายจะมีได้เสียหายเป็นเงิน แต่ศาลก็อาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนเป็นการชดเชยการป่วยเจ็บหรือการต้องทรมานเพราะขาดเสรีภาพ ตามควรแห่งพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิดได้

คำพิพากษาฎีกา ขัดขวางให้งานมหรสพของวัดต้องเลิกล้มโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นเหตุให้วัดขาดรายได้นั้น ได้ชื่อว่าละเมิดจำต้องใช้ค่าเสียหายที่วัดขาดประโยชน์ และในกรณีเช่นนี้วัดอาจเรียกค่าเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่เป็นตัวเงินได้ด้วย (ฎีกาที่ 809/2487) ศาลชั้นต้นพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายให้โจทก์ไปเต็มตามฟ้อง โจทก์มีได้อุทธรณ์ฎีกา แม้จะได้รับความตามทางพิจารณาว่าโจทก์เสียหายมากกว่าศาลชั้นต้นกะให้ก็ไม่ มีทางแก้ไข (ฎีกาที่ 58/2490) ฟ้องฐานละเมิดทำให้รถยนต์เสียหายทั้งคัน ได้ความว่าเสียหายบางส่วน ศาลก็คิดค่าเสียหายได้ตามพฤติการณ์ (ฎีกาที่ 1169/2501) เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นโดยความประมาท เลินเล่อของโจทก์จำเลยด้วยกันทั้งสองฝ่าย กฎหมายให้ศาลพิจารณาถึง พฤติการณ์ด้วยว่า ฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งกว่ากันเพียงไร แล้วศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนสูงต่ำตามส่วนแห่งความยิ่งหย่อนของ ผู้มีส่วนก่อให้เกิดความเสียหาย (ฎีกาที่ 463/2503) สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเพื่อการละเมิดนั้น โจทก์อาจเรียกร้องให้จำเลยชดใช้ค่าใช้จ่าย ที่ตนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการ งานทั้งในเวลาปัจจุบันและอนาคตประการหนึ่ง หรือค่าเสียหายอันมิใช่ตัว เงินอีกประการหนึ่ง โจทก์เรียกค่าเสียหายในประการแรก เมื่อข้อเท็จจริง ไม่ได้ความว่าโจทก์เสียหายมากมายดังฟ้อง ศาลอาจคิดคำนวณค่าเสียหายแก่โจทก์เป็นเงินก้อน โดยวินิจฉัยลดน้อยลงตามควรแก่พฤติการณ์ และความร้ายแรงแห่งละเมิดได้ (ฎีกาที่ 162/2507) โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายฐานละเมิด โดยอ้างเหตุว่าจำเลยไม่คืนห้องที่เช่าไปให้โจทก์ ทำให้โจทก์ไม่อาจใช้ห้องเปิดสถานพยาบาล ทำให้โจทก์ขาดรายได้จากการนี้ เดือนละ 1,500 บาท โจทก์ไม่ได้สืบได้ว่าจำเลยรู้หรือควรจะได้รู้ว่าโจทก์ จะใช้ห้องพิพาทเปิดสถานพยาบาล เมื่อศาลฟังว่าการที่จำเลยละเมิดทำให้โจทก์ขาดประโยชน์ไป 1,000 บาท ศาลย่อมพิพากษาให้จำเลยรับผิดชอบในเงินจำนวนนี้ได้ (ฎีกาที่ 1638/2509)

(130) การใช้ค่าสินไหมทดแทน เมื่อศาลพิจารณาจากพฤติการณ์

และความร้ายแรงแห่งละเมิดแล้วศาลเห็นว่ากรณีที่โจทก์ไม่สามารถนำสืบให้ชัดแจ้งว่าเสียหายเท่าใด ศาลก็จะกำหนดให้ตามสมควร ซึ่งศาลอาจพิจารณาจากการที่ทำให้ทรัพย์สินเสียหายหรือการทำให้บุคคลเสียหายสามารถในการประกอบการอาชีพได้ เช่น คน ๆ หนึ่ง มาชนป้ายร้านเสียหายทำให้คนไม่เข้าร้าน ศาลคำนวณค่าเสียหายโดยวิธีประมาณว่า แต่ก่อนมีป้ายมีคนเข้าร้านเท่าใดบัดนี้เหลือเท่าใด หรืออาจกำหนดค่าสินไหมทดแทนให้น้อยกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ๆ ก็ได้ กล่าวคือ ศาลเห็นว่าละเมิดเกิดขึ้นเพราะผู้เสียหายมีส่วนร่วมรับผิดชอบด้วย เช่น ก. ขับรถผิดทางชนกับรถ ข. ซึ่งขับมาด้วยความเร็วเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด เมื่อความเสียหายเกิดขึ้นเพราะรถชนกันแล้ว ศาลอาจกำหนดค่าเสียหายให้น้อยกว่าความเสียหายจริงก็ได้

(131) ผู้เสียหายมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ในกรณีที่ผู้เสียหายมีส่วนในการกระทำความผิดด้วย กล่าวคือ ความเสียหายเกิดขึ้นจากการกระทำของทั้งสองฝ่าย เช่น ก. ขับรถจักรยานยนต์ ในขณะที่ขับรถไปตามถนนพบฝูงปศุสัตว์ที่ ข. ไล่ต้อนมาผิดทางโดยมิได้ระมัดระวัง แต่ ก. ไม่ชะลอความเร็วของรถลง จึงเกิดชนกันขึ้น ก. ตกจากรถและมีบาดเจ็บเช่นนี้ ประมวลแพ่งและพาณิชย์มาตรา 442 บัญญัติว่า “ถ้าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดอย่างหนึ่งอย่างใดของผู้เสียหายประกอบด้วยไซ้ ท่านให้นำบทบัญญัติแห่งมาตรา 223 มาใช้บังคับโดยอนุโลม” โดยโยงไปใช้มาตรา 223 ซึ่งบัญญัติว่า “ถ้าฝ่ายผู้เสียหายได้มีส่วนทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งก่อให้เกิดความเสียหายด้วยไซ้ ท่านว่าหน้อันจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ฝ่ายผู้เสียหายมากน้อยเพียงใดนั้น ต้องอาศัยพฤติการณ์เป็นประมาณ ข้อสำคัญก็คือว่าความเสียหายนั้นได้เกิดขึ้นเพราะฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อยิ่งหย่อนกว่ากันเพียงไร” กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาดูว่าฝ่ายใดเป็นผู้ทำให้ความเสียหายเกิดขึ้นมากกว่าและอาจกำหนดให้ผู้กระทำละเมิดชดใช้ความเสียหายให้แก่ผู้เสียหายหรือไม่ก็ได้ หรือจะลดค่าสินไหมทดแทนลงตามส่วนก็ได้

อนึ่ง ในเรื่องนี้มีข้อที่น่าสังเกต แต่เดิมศาลฎีกาได้ตีความมาตรา 442 และมาตรา 223 ผิดไปจากตัวบท กล่าวคือ ได้มีการใช้หลักกฎหมายเรื่อง “โอกาสสุดท้ายที่จะหลีกเลี่ยงอันตราย” (the rule of the last opportunity) ซึ่งเป็นหลักกฎหมายอังกฤษ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เหตุที่เรือโจทก์ จำเลยชนกันนั้นเกิดขึ้นโดยตรงจากความประมาทเลินเล่อของผู้ควบคุม เรือโจทก์จำเลยทั้งสองฝ่าย แต่ฝ่ายโจทก์เป็นฝ่ายมีโอกาสสุดท้ายที่จะ หลีกเลี่ยงอันตรายเสียได้ แต่หาหลีกเลี่ยงไม่ จึงยกฟ้องโจทก์⁽¹⁾ ด้วย ความเคารพอย่างสูงต่อศาลฎีกา ผู้เขียนไม่อาจเห็นด้วยกับการนำเอาหลัก “โอกาสสุดท้าย” ดังกล่าวมาปรับคดี เพราะในเรื่องนี้เรามีบทบัญญัติมาตรา 442 และมาตรา 223 อยู่แล้ว กล่าวคือ หลักฝ่ายใดก่อความเสียหายยิ่ง หย่อน แม้ในกฎหมายอังกฤษเองหลักกฎหมายเรื่อง “โอกาสสุดท้าย” ก็ ถูกยกเลิกแล้ว⁽²⁾

ในปัจจุบัน แนววินิจฉัยของศาลฎีกาได้ตั้งเอามาตรา 442 ประกอบ ด้วยมาตรา 223 เป็นหลักสำคัญดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกา ซึ่งข้อเท็จจริงได้ความว่า จำเลยเดินเรือออกจากช่องน้ำลึกซึ่งเป็นการผิดระเบียบการเดินเรือและแล่นเข้าไปชนสะพานของโจทก์โดยโจทก์เองก็ ประมาทมิได้จุดไฟไว้ที่ราวสะพานตามระเบียบกรมเจ้าท่าซึ่งเป็นการผิดกฎหมายด้วยกันทั้งโจทก์และจำเลย ศาลฎีกาพิพากษาว่า “การที่โจทก์ฝ่าฝืนไม่จุดไฟนั้นได้มีส่วนก่อให้เกิดผลที่เป็นเหตุให้เรืออ่าวสยาม 2 แล่นเข้าไปชน ศาลฎีกาเห็นว่าสมควรให้ฝ่ายจำเลยรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้โจทก์เพียง 3 ใน 4”

คำพิพากษาศาลฎีกา ต่างคนต่างทะเลาะวิวาทกัน ผู้มีบาดเจ็บเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ (ฎีกาที่ 807/2473) เรื่องรถชนกันนั้นเมื่อฝ่ายจำเลยเป็นฝ่ายขับรถผิดทาง ในเบื้องต้นต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าจำเลยเป็นผู้

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1215/2482

²ชานินทร์ กรวิเชียร, *อิทธิพลของกฎหมายอังกฤษในระบบกฎหมายไทย*, วารสารกฎหมายคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 หน้า 17

ผิดและต้องใช้ค่าเสียหาย เว้นแต่จะสืบได้ความว่าการเสียหายนั้นเกิดขึ้น แต่การกระทำของฝ่ายโจทก์ซึ่งเป็นการกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือจงใจ (ฎีกาที่ 468/2476) เจ้าของไร่ได้ใช้ปืนยิงสุกรที่เข้ามากินผลไม้ในไร่ ปรากฏว่าเป็นสุกรบ้านไม่ดุร้าย มีทางที่จะจับกุมได้โดยละม่อมและตามรูป เรื่องเจ้าของไร่จึงไปโดยโทสะจึงไม่เป็นนิรโทษกรรม และต้องรับผิดชอบในค่า สิ้นไหมทดแทนในคดีเรียกค่าเสียหายที่สุกรเข้าไปกินผลไม้ในไร่เขาเสียหาย เจ้าของไร่ใช้ปืนยิงสุกรตาย เมื่อปรากฏว่าเจ้าของสุกรปล่อยปลละเลย เข้าไปในไร่เขาบ่อยๆ เป็นการมีส่วนในการรับผิดชอบด้วย ศาลมีอำนาจลด ค่าเสียหายได้ตามสมควรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 442 (ฎีกาที่ 144/2492) การละเมิดอาจเกิดจากบุคคลหลายคนทำผิดโดย หลายคนประมาทเลินเล่อทำให้เกิดความเสียหายขึ้นก็ได้ ค่าเสียหายฐาน ละเมิดซึ่งหลายคนต่างประมาทเลินเล่อทำให้เกิดขึ้นแก่บุคคลคนเดียวกัน ศาลอาจให้แบ่งกันชำระตามสมควรได้ (ฎีกาที่ 751/2498) ความเสียหายจากการละเมิดอาจเกิดจากหลายคนทำละเมิด เช่นโดยต่างคนต่าง ประมาท ทำให้โจทก์เสียหาย ศาลอาจแบ่งค่าเสียหายให้รับผิดชอบตาม พฤติการณ์ไม่จำเป็นต้องแบ่งเท่าๆ กัน (ฎีกาที่ 809/2498) ค่าสินไหม ทดแทนควรจะมีอย่างน้อยเพียงใดต้องพิจารณาว่าฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อ ยิ่ง หย่อนกว่ากันเป็นข้อสำคัญ (ฎีกาที่ 1800/2507) เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏ ว่าการที่รถโจทก์จำเลยเกิดชนกันขึ้นนั้นเป็นเพราะความประมาทปราศ- จากความระมัดระวังของจำเลยฝ่ายเดียว จะนำเอาประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 442 ประกอบด้วยมาตรา 223 มาใช้เป็นหลักในการ กำหนดค่าเสียหายหาได้ไม่ (ฎีกาที่ 454/2508) จำเลยและผู้ตายต่าง ประมาทด้วยกัน ฝ่ายไหนเป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายยิ่งหย่อนกว่ากัน เพียงใด เมื่อปรากฏว่าโจทก์เป็นฝ่ายเสียหายมากแต่เป็นฝ่ายประมาทน้อยกว่า จำเลยเสียหายน้อยแต่ประมาทมากกว่า เห็นควรแบ่งค่าเสียหายทั้งหมด ออกเป็น 3 ส่วนให้จำเลยรับผิดชอบ 2 ใน 3 ส่วน (ฎีกาที่ 1666/2514) จำเลยทำร้ายร่างกายโจทก์เพราะโจทก์จำเลยด้วยถ้อยคำหยาบคายและ

พาดพิงไปถึงบิดามารดาจำเลย ถือว่าความเสียหายได้เกิดขึ้นเพราะความผิดของโจทก์ด้วย ศาลจึงมีอำนาจลดค่าสินไหมทดแทนที่จำเลยจะต้องใช้ให้โจทก์ได้ (ฎีกาที่ 1207/2516) รถของโจทก์ออกจากซอยถนนใหญ่ ต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่ารถของจำเลยที่ขับมาตามทางตรงหรือทางแยก แต่เมื่อจำเลยขับมาเกินกำหนด 60 กม.ต่อชั่วโมง มิฉะนั้น ก็อาจหยุดหรือเกิดความเสียหายน้อยลง การที่รถทั้งสองชนกัน ศาลให้รับผิดฝ่ายละกึ่ง จำเลยต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์กึ่งหนึ่ง (ฎีกาที่ 1551/2520) รถจักรยานยนต์กับรถยนต์บรรทุกหินชนกัน โดยรถยนต์ไม่ชะลอความเร็วเมื่อถึงสี่แยก รถจักรยานยนต์ขับเร็วผ่านสี่แยกเป็นฝ่ายประมาทมาก ฝ่ายรถยนต์ก็ยังไม่ช้าลง ต้องรับผิด แต่มีส่วนผิดน้อยกว่า จึงให้รับผิด 1 ใน 3 ของความเสียหายของฝ่ายรถจักรยานยนต์ซึ่งผู้ขับถึงตาย (ฎีกาที่ 1640/2520) โจทก์จำเลยทำกันให้ถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีอาญาแล้วพิพากษาไปตามรูปคดี ถ้าเห็นว่าจำเลยจะต้องรับผิดด้วยแล้ว ก็ให้พิพากษาให้จำเลยใช้เต็มตามจำนวนที่ฟ้อง เป็นข้อกฎหมายไม่ต้องห้ามอุทธรณ์ และเมื่อศาลเห็นว่าโจทก์จำเลยมีส่วนผิดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน จำเลยก็ต้องรับผิดเต็มจำนวนตามคำทำ (ฎีกาที่ 2575/2520) รถยนต์ 2 คันสวนและชนกันกึ่งกลางถนน เป็นความประมาทเลินเล่อของทั้งสองฝ่ายไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ความรับผิดจึงพัวพันไป ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันรับผิดต่อคนที่ขี่จักรยานอยู่ข้างทางแล้วถูกรถคันหนึ่งคว่ำทับตาย (ฎีกาที่ 143,144/2521) เหตุที่รถยนต์โจทก์ที่ 1 และรถยนต์ของจำเลยที่ 2 ชนกัน เป็นเพราะจำเลยที่ 1 ผู้ขับรถยนต์ของจำเลยที่ 2 มีส่วนประมาทด้วย เมื่อประมาทไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน และรถจำเลยที่ 2 เสียหายน้อยกว่ารถโจทก์ที่ 1 มาก เจลีย์แล้ว จำเลยที่ 2 ย่อมไม่สมควรจะได้ค่าสินไหมทดแทนจากโจทก์ที่ 1 อีก (ฎีกาที่ 2324/2523) จำเลยขับรถโดยใช้ความเร็วขณะฝนตกหนัก และถนนลื่นจึงเสียหลักเข้าปะทะกับรถของโจทก์ซึ่งจอดคร่อมอยู่ในผิวจราจร ถือได้ว่าเหตุเกิดขึ้นเพราะจำเลยขับรถโดยประมาท แม้จะฟังว่าโจทก์จอดรถอยู่ในผิวจราจร 90 เซนติเมตร แต่ถนนบริเวณนั้นผิวจราจรกว้างถึง 8

เมตร ยังเหลือผิวจราจรกว้างพอที่จําเลยจะขับรถผ่านไปได้โดยสะดวก จึงยังถือไม่ได้ว่าโจทก์มีส่วนประมาทด้วย (ฎีกาที่ 2329-2330/2523) การที่การรถไฟแห่งประเทศไทยจัดให้มีคานเครื่องปิดกั้นถนนเฉพาะถนนตรงที่ตัดกับรางรถไฟนั้น ก็เพื่อป้องกันโดยเด็ดขาดมิให้รถยนต์แล่นผ่านเข้าไปในบริเวณนั้นอย่างฉับพลันทันที คราบไคคานปิดกั้นถนนยังไม่เอนมาปิดกั้นไว้ คราบน้ำยานพาหนะแม้จะประมาทก็ยังสามารถผ่านไปมาได้ไม่ถึงกับเป็นอันตราย ด้วยเหตุนี้การที่จําเลยที่ 2 ถอดคานเครื่องปิดกั้นถนนไปซ่อม โดยไม่จัดให้เจ้าหน้าที่คอยให้สัญญาณหรือทำการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันอาจเกิดขึ้นได้ การกระทำของจําเลยจึงเป็นฝ่ายประมาทมากกว่า (ฎีกาที่ 2755/2523) ความเสียหายอันเกิดจากความประมาทเลินเล่อของทั้งสองฝ่ายซึ่งร้ายแรงพอ ๆ กัน จึงทับกันไป (ฎีกาที่ 107-8/2524)

เรื่องค่าสินไหมทดแทนนี้จะได้แยกศึกษารายละเอียดออกเป็น 3 ข้อตามลำดับ คือ

1. ค่าสินไหมทดแทนในความผิดต่อทรัพย์สิน
2. ค่าสินไหมทดแทนในความผิดต่อชีวิต ร่างกาย ฯลฯ
3. ค่าสินไหมทดแทนในความผิดอื่น ๆ

บทที่ 2

ค่าสินไหมทดแทนในความผิดต่อทรัพย์สิน

(132) ค่าสินไหมทดแทนในความผิดต่อทรัพย์สิน เมื่อบุคคลใดทำละเมิดต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น บุคคลผู้ทำละเมิดนั้นต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่บุคคลผู้ถูกทำละเมิดนั้น ในเรื่องนี้ได้มีบทบัญญัติมาตรา 438 วางไว้เป็นรากฐานพอสรุปได้ คือ

1. คินทรัพย์สิน ถ้าไม่สามารถคินทรัพย์สินนั้นได้ต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้น
2. ชดใช้ค่าเสียหายอันได้ก่อให้เกิดขึ้นแก่ทรัพย์สินนั้น

(133) การคืนทรัพย์สิน ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 439 บัญญัติว่า “บุคคลผู้จำต้องคืนทรัพย์สินผู้อื่นต้องเสียไปเพราะละเมิดแห่งตนนั้น ยังต้องรับผิดชอบตลอดถึงการที่ทรัพย์สินนั้นทำลายลงโดยอุบัติเหตุ หรือการคืนทรัพย์สินตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างอื่นโดยอุบัติเหตุ หรือทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียลงโดยอุบัติเหตุด้วย เว้นแต่เมื่อการที่ทรัพย์สินทำลายหรือตกเป็นพันวิสัยจะคืนหรือเสื่อมเสียนั้น ถึงแม้ว่าจะมิได้มีการทำละเมิดก็คงต้องตกไปเป็นอย่างนั้นอยู่เอง” หมายความว่าผู้ทำละเมิดต่อทรัพย์สินของบุคคลอื่น เป็นต้นว่าเอาทรัพย์สินเขาไปหรือทำให้ทรัพย์สินของเขาเสียหายจะต้องนำทรัพย์สินอันเป็นเหตุแห่งการละเมิดไปคืนให้แก่เจ้าของทรัพย์สินนั้น เช่น ก. ลักแหวนเพชรของ ข. ก. จำต้องนำแหวนเพชรนั้นคืนให้แก่ ข. ในกรณีที่ไม่สามารถคืนทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งละเมิดไม่ว่าด้วยประการใด ๆ ผู้ทำละเมิดจำต้องใช้ราคาทรัพย์สินนั้น

(134) การใช้ราคาทรัพย์สิน ในกรณีที่ไม่สามารถคืนทรัพย์สินได้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้เพราะเหตุต่าง ๆ กัน เป็นต้นว่า

1. ทรัพย์สินนั้นถูกทำลายโดยอุบัติเหตุ หมายความว่า ทรัพย์สินนั้นถูกทำลายลงโดยเหตุการณ์ภายนอกอันไม่อาจป้องกันได้ คำว่า “อุบัติเหตุ” นั้นไม่มีนิยามในกฎหมายดังกล่าวว่า “เหตุสุควิสัย” แต่ก็พอเข้าใจได้ว่าหมายถึงเหตุที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดฝันและเกิดขึ้นโดยมิใช่เป็นความผิดของเจ้าของทรัพย์สินและผู้ทำละเมิดนั่นเอง⁽¹⁾ เช่น ก. ลักรถยนต์ ข. ต่อมา ก. นำรถยนต์ออกใช้ บังเอิญถูก ค. บุคคลภายนอกขับรถชนบุบสลายไปโดยอุบัติเหตุ ก. ก็คงต้องรับผิดชอบใช้ค่าสินไหมทดแทนด้วย

2. การคืนทรัพย์สินตกเป็นพันวิสัยเพราะเหตุอย่างอื่นโดยอุบัติเหตุ หมายความว่า ทรัพย์สินนั้นยังคงอยู่แต่ไม่อาจคืนแก่กันได้เพราะเหตุอย่างอื่นโดยอุบัติเหตุ เช่น ก. ลักผ้า ข. ต่อมาผ้าตัวนั้นได้เป็นโรคตาย ก. ก็คงต้องรับผิดชอบเช่นกัน

---

¹ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช เห็นว่าอุบัติเหตุหมายถึงเหตุที่เกิดขึ้นโดยจะโทษเอาเป็นความผิดของผู้ทำละเมิดมิได้ เป็นส่วนหนึ่งในเหตุสุควิสัยแต่ไม่กว้างเท่า

3. ทรัพย์สินนั้นเสื่อมเสียลงโดยอุบัติเหตุ เช่น ก. ลักข้าวสารของ ข. บังเอิญฝนตกถูกข้าวสารจึงเสื่อมคุณภาพ ก. ก็ยังคงต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ ข.

(135) ข้อยกเว้นความรับผิด แต่ถ้าในกรณีทั้งสามดังกล่าวข้างต้น ผู้ทำละเมิดสามารถพิสูจน์ได้ว่า แม้จะมีได้ทำการทำละเมิด ทรัพย์สินนั้นก็จะต้องเป็นไปอย่างนั้นอยู่เอง กล่าวคือ ทรัพย์สินนั้นจะต้องถูกทำลายหรือพันวิสัยที่จะกินหรือเสื่อมเสียลงอยู่เอง เช่นนั้น ผู้ทำละเมิดก็ไม่จำเป็นต้องรับผิด เช่น ก. ลักสุนัข ข. โดยบังเอิญสุนัขตาย และ ก. สามารถพิสูจน์ได้ว่าสุนัขนั้นตายเพราะเป็นโรคติดต่อดังแต่ในขณะที่ตนลักไป ถึงสุนัขอยู่กับ ข. สุนัขก็คงตายอยู่นั่นเองเช่นนี้ ก. ข่มพ้นจากความรับผิด

(136) ผู้ทำละเมิดต้องเสียดอกเบี้ย ในกรณีผู้ทำละเมิดไม่อาจคืนทรัพย์สินเป็นวัตถุแห่งการละเมิดหรือคืนทรัพย์สินได้แต่ทรัพย์สินนั้นสูญหายไป นอกจากกฎหมายบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทนดังกล่าวมาแล้วกฎหมายยังให้ผู้เสียหายเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ต้องใช้อีกด้วยได้ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 440 ว่า “ในกรณีต้องใช้ราคาทรัพย์สินได้เอาของเขาไปก็ดี ในกรณีที่ต้องใช้ราคาทรัพย์สินลดน้อยลงเพราะสูญหายก็ดี ฝ่ายผู้ต้องเสียหายจะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่จะต้องใช้อีกตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้นก็ได้”

(137) เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคา การเรียกดอกเบี้ย ในเรื่องละเมิดมีกฎหมายบัญญัติไว้แตกต่างจากเรื่องทั่วไป⁽¹⁾ กล่าวคือ ในเรื่องละเมิดดอกเบี้ยให้คิดได้ตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่ง

---

¹เรื่องดอกเบี้ยนี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 225 บัญญัติว่า ถ้าลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อราคาวัตถุอันได้เสื่อมเสียไประหว่างผิดนัดก็ดี หรือวัตถุอันไม่อาจส่งมอบได้เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันเกิดขึ้นระหว่างผิดนัดก็ดี ท่านว่าเจ้าหนี้จะเรียกดอกเบี้ยในจำนวนที่จะต้องใช้เป็นค่าสินไหมทดแทนคิดตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้นก็ได้ วิธีเดียวกันนี้ท่านให้ใช้ได้ถึงการที่ลูกหนี้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทน เพื่อการที่ราคาวัตถุตกต่ำเพราะวัตถุนั้นเสื่อมเสียลงในระหว่างเวลาที่ผิดนัดนั้นด้วย

การประมาณราคาซึ่ง “เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้น” อาจเป็นได้ 4 ประการดังต่อไปนี้ คือ

1. เวลาที่ละเมิดกล่าวคือ ละเมิดเกิดขึ้นวันใดวันนั้นก็เป็นที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้น เช่น ก. ลักม้า ข. ไปในวันที่ 1 มกราคม 2515 ซึ่งในวันนั้นม้า ข. มีราคา 1,000 บาท เมื่อ ก. ไม่อาจใช้ม้าคืนก็จำต้องคิดดอกเบี้ยจากจำนวนเงิน 1,000 บาท นับแต่วันที่ 1 มกราคม 2515 เป็นต้นไป

2. เวลาที่ทรัพย์สินสูญหาย กล่าวคือ เมื่อละเมิดได้เกิดขึ้น จนถึงวันที่ศาลสั่งให้ผู้ทำละเมิดใช้ทรัพย์สินแก่ผู้ถูกทำละเมิด ในระหว่างนั้นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุละเมิดสูญหายวันนั้นก็เป็นที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้น เช่น ก. ลักม้า ข. วันที่ 1 มกราคม 2515 ซึ่งมีราคา 1,000 บาท วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2525 ม้านั้นตายและมีราคา 1,200 บาท ต่อมาวันที่ 1 มีนาคม ก. ต้องคืนม้าให้ ข. ซึ่งในวันนั้นม้ามียุติราคา 800 บาท เช่นนี้ ก. ต้องคิดดอกเบี้ยจากจำนวนเงิน 1,200 บาท ถ้าถือวันที่ทรัพย์สินสูญหายเป็นวันที่ตั้งแห่งการประมาณราคา

3. วันที่ราคาทรัพย์สินขึ้นสูงสุด กล่าวคือ นับตั้งแต่วันที่ทำละเมิดจนถึงวันที่ต้องส่งทรัพย์สิน วันใดเป็นวันที่ทรัพย์สินนั้นขึ้นราคาสูงสุดให้ถือเอาวันนั้นเป็นวันที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้น เช่น ก. ลักรถยนต์ ข. ไปในวันที่ 1 มกราคม 2515 รถยนต์นั้นมีราคา 6,000 บาท และในระหว่างที่รถยนต์อยู่กับ ก. รถขึ้นราคาเป็น 8,000 บาท แต่วันที่ต้องส่งทรัพย์สินมีราคา 7,000 บาท เช่นนี้ถือว่า ก. ต้องเสียดอกเบี้ยจากจำนวนเงิน 8,000 บาท

4. วันที่ต้องส่งทรัพย์สิน ดังตัวอย่างข้างต้น ก. ต้องใช้ดอกเบี้ยโดยคิดจากจำนวนเงิน 7,000 บาท

เรื่องเวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคานั้นนักนิติศาสตร์มีความเห็นแยกออกเป็นหลายความเห็น ความเห็นหนึ่งว่าหมายถึงวันที่ราคาทรัพย์สินขึ้นสูงสุด เช่น ก. ลักทองของ ข. ไปในวันที่ 1 มกราคม 2515 ในขณะที่ทองมีราคาเพียง 100 บาท ต่อมาทองขึ้นราคาเป็น 300 บาท เช่นนี้ดอกเบี้ยที่จะเรียก ต้องเรียกจากจำนวนเงิน 300 บาท แต่อีกความ

เห็นหนึ่งว่าหมายถึงวันที่ทำละเมิดนั้น เช่นลักทองไปในวันที่ 1 มกราคม 2515 ซึ่งในขณะนั้นทองนั้นมีราคา 100 บาท ดอกเบี้ยต้องคิดจากเงิน 100 บาท แต่ความเห็นอื่น ๆ ก็ว่าน่าจะคิดจากวันที่ทรัพย์สูญหาย หรือให้โอกาสผู้เสียหายว่าจะเลือกเวลาใดอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคา

ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่า เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคานี้ควรจะคิดตั้งแต่วันทำละเมิด เพราะในวันนั้นผู้ทำละเมิดได้รับความเสียหาย

สำหรับอัตราดอกเบี้ยในเรื่องนี้นั้น กฎหมายไม่ได้กำหนดไว้ ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในเรื่องนี้น่าจะมาใช้ได้ กล่าวคือ ถืออัตราดอกเบี้ยตามหลักเรื่องละเมิดกล่าวคือร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี⁽¹⁾ แต่นักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่าควรยึดหลักมาตรา 206 กับมาตรา 224⁽²⁾ ซึ่งอย่างไรก็ตาม ผลคือออกมาในอัตราเดียวกัน

คำพิพากษาฎีกา ทำละเมิดเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นนั้น ผู้เสียหายต้องใช้ค่าเสียหายและดอกเบี้ยในจำนวนเงินค่าเสียหายตาม ป.พ.พ. มาตรา 440 ด้วย (ฎีกาที่ 446/2494) เมื่อศาลพิพากษาให้จำเลยเสียค่าเสียหายฐานละเมิดแก่โจทก์ก็เป็นเงินจำนวนหนึ่งถือได้ว่าเป็นหนี้เงินแล้ว โจทก์จึงเรียกดอกเบี้ยในเงินจำนวนนี้ได้ นับแต่วันพิพากษา (ฎีกาที่ 768/2499) จำเลยขั้บรถยนต์ประมาทชนผู้ตาย เป็นเหตุให้หน้าพิกา แวนดาที่ติดตัวผู้ตายสูญหายไปนั้น จำเลยต้องชดใช้แทนให้ (ฎีกาที่ 1576/2506) เมื่อจำเลยจะต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายฐานละเมิดโจทก์แล้ว จำเลยก็ต้องใช้

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กัน และดอกเบี้ยนั้นมิได้กำหนดอัตราไว้โดยนิติกรรม หรือโดยบทกฎหมายอันใดอันหนึ่งชัดเจน ท่านให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี”

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 206 “ในกรณีหนึ่งอันเกิดแต่มูลละเมิด ลูกหนี้ได้ชื่อว่าผิดนัดมาแต่เวลาที่ทำละเมิด” และมาตรา 224 บัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจเรียกดอกเบี้ยได้สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น...”

ดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่ต้องใช้ให้มันด้วย (ฎีกาที่ 322-24/2508) ค่าสินไหมทดแทน ค่าขาดไร้อุปการะเป็นหนี้ ค่าเสียหายในอนาคตซึ่งมีจำนวนกำหนดแน่นอน โจทก์สามารถบังคับได้ในวันที่ศาลชั้นต้นพิพากษาโจทก์จึงมีสิทธิจะได้รับดอกเบี้ยนับแต่วันที่ศาลชั้นต้นพิพากษา (ฎีกาที่ 1648/2509) การที่ศาลกำหนดจำนวนเงินค่าสินไหมทดแทนให้จำเลยชดใช้ในกรณีละเมิดนั้น มิใช่ว่าโจทก์ได้รับความเสียหายนั้นตั้งแต่วันพิพากษาศาลเป็นแต่กำหนดค่าเสียหายที่โจทก์ได้รับความเสียหายมาแล้วตั้งแต่วันทำละเมิด และกฎหมายก็บัญญัติไว้ให้ถือว่าจำเลยผิดนัดตั้งแต่วันทำละเมิดจึงต้องเสียดอกเบี้ยในจำนวนเงินที่จะต้องชดใช้ตั้งแต่วันทำละเมิดการที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าเสียหายเป็นเงินก้อน แม้จะขอค่าเสียหายที่คำนวณในอนาคตเข้ามาด้วย จำเลยก็ต้องเสียดอกเบี้ยนับแต่วันทำละเมิด (ฎีกาที่ 2361/2515) นายจ้างผู้ต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในกรณีละเมิด จะต้องเสียดอกเบี้ยในค่าสินไหมทดแทนนับแต่วันละเมิดเช่นเดียวกับลูกจ้างผู้กระทำละเมิด ผู้รับประกันวินาศภัยซึ่งเข้ารับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิคิดดอกเบี้ยจากผู้ละเมิดสำหรับจำนวนค่าสินไหมทดแทนที่ได้จ่ายให้แก่ผู้เอาประกันภัย นับแต่วันที่ได้จ่ายเงินจำนวนนั้นไป จะคิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันละเมิดหาได้ไม่ (ฎีกาที่ 3759/2515) ค่าเสียหายแก่รถยนต์ที่ถูกชนเกิดเพลิงไหม้เสียหายหมดคิดราคาในกรณีนี้ตั้งแต่เวลาอันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการประมาณราคา คือเวลาทำละเมิด กับดอกเบี้ยจากเงินจำนวนนั้น ไม่ใช่ราคากรณีในปัจจุบัน (ฎีกาที่ 1550/2518)

(138) การหลุดพ้นจากความรับผิด ในกรณีที่ทำละเมิดต่อสังหาริมทรัพย์ เมื่อผู้ทำละเมิดได้ใช้ค่าสินไหมทดแทนเพราะเอาทรัพย์สินนั้นไปหรือเพราะทำให้ทรัพย์สินเขาบุบสลาย โดยชำระให้แก่ผู้ครอบครองทรัพย์สินในขณะที่เอาทรัพย์สินไปหรือขณะที่ทำให้ทรัพย์สินบุบสลายแล้ว ความรับผิดจะหมดไปหรือไม่ สำหรับเรื่องนี้ได้มีมาตรา 441 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างใด เพราะเอาสังหาริมทรัพย์ของเขาไปก็ดี หรือเพราะทำของเขาให้บุบสลายก็ดี เมื่อใช้ค่าสินไหม

ทดแทนให้แก่บุคคลซึ่งเป็นผู้ครองทรัพย์นั้นอยู่ในขณะที่ทำให้บุบสลายนั้นแล้ว ท่านว่าเป็นอันหลุดพ้นไปเพราะการที่ได้ใช้ให้เช่นนั้น แม้กระทั่งบุคคลภายนอกจะเป็นเจ้าของทรัพย์ หรือมีสิทธิอย่างอื่นเหนือทรัพย์นั้น เว้นแต่สิทธิของบุคคลภายนอกเช่นนั้นจะเป็นที่รู้ที่อยู่แก่ตนหรือมิได้รู้เพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของตน” จึงเป็นอันว่าเมื่อได้ชำระราคาทรัพย์ให้แก่ผู้ครองทรัพย์แล้วย่อมเป็นอันหลุดพ้นจากความผิด เช่น ก. ลักปากกาไปจาก ข. ต่อมาได้ชดใช้ราคาให้ 200 บาท เพราะ ก. คืบปากกาให้ ข. ไม่ได้ ก. ย่อมหลุดพ้นจากความรับผิด บุคคลอื่นจะมาฟ้องเรียกราคาปากกาอีกไม่ได้ แต่ทั้งนี้ต้องเป็นการชำระหนี้โดยสุจริต⁽¹⁾ ถ้าผู้ทำละเมิดทราบดีว่าผู้ซึ่งครอบครองนั้นไม่ใช่เจ้าของทรัพย์หรือมีผู้อื่นมีสิทธิอย่างอื่นเหนือทรัพย์ หรือเพราะความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง จึงไม่ทราบว่ามีผู้อื่นเป็นเจ้าของทรัพย์ ผู้ทำละเมิดก็ยังคงต้องรับผิดชอบ เช่น ก. ลักปากกาไปจาก ข. แต่ปากกานั้น ค. เป็นเจ้าของเพราะ ข. ไปขอยืมมาใช้ชั่วคราว ซึ่ง ก. ก็ทราบดีหรืออาจไม่ทราบก็ตาม แต่ปากกามีรอยชื่อของ ค. อยู่ ถ้า ก. ไม่ประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงก็จะเห็นได้ว่า ข. ไม่ใช่เจ้าของแต่ ก. ยังคงนำเงินไปชำระ ข. เช่นนี้ ก. หายพ้นจากความรับผิดไม่เพราะหลักทั่วไปมีอยู่ว่าการชำระหนี้ต้องชำระแก่ตัวเจ้าหนี้⁽²⁾ แต่หนี้อันเกิดจากมูลละเมิดนี้บางกรณีไม่อาจทราบได้ว่าใครเป็นเจ้าหนี้ กฎหมายจึงให้สันนิษฐานไว้ตามหลักมาตรา 1369 ว่า ผู้ใดยึดถือทรัพย์สินไว้ ผู้นั้นยึดถือเพื่อตน⁽³⁾

---

¹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 316 ถ้าการชำระหนี้ได้ทำให้แก่ผู้ครองตามปรากฏแห่งสิทธิในลูกหนี้ ท่านว่าการชำระหนี้จะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อบุคคลผู้ชำระหนี้ได้กระทำการโดยสุจริต

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 315 อันการชำระหนี้ต้องทำให้แก่ตัวเจ้าหนี้ หรือแก่บุคคลผู้มีอำนาจรับชำระหนี้แทนเจ้าหนี้ การชำระหนี้ทำให้บุคคลผู้ไม่มีอำนาจรับชำระหนี้ นั้น ถ้าเจ้าหนี้ให้สัจขานับกับว่าสมบูรณ์

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1369 บุคคลใดยึดถือทรัพย์สินไว้ ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าบุคคลนั้นยึดถือเพื่อตน

(139) ข้อสังเกต ถ้าเป็นหนี้อันเกิดจากมูลละเมิดต่ออสังหาริมทรัพย์แล้วไม่เข้าตามบทบัญญัติตามมาตรา ๓ ผู้ทำละเมิดต้องชำระหนี้ให้แก่เจ้าของ เพราะอสังหาริมทรัพย์นั้นโดยปกติย่อมทราบตัวเจ้าของได้อย่างแน่นอน และในมาตรา 441 บัญญัติเฉพาะเรื่อง “อสังหาริมทรัพย์” เท่านั้น เพื่อให้เห็นความชัดเจนของเรื่องนี้เคยมีตัวอย่างข้อสอบของสำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาสมัยที่ 13 ขอยกมาเป็นอุทาหรณ์ดังนี้ นายมีขั้บรยนต์โดยประมาทไปชนหาบขนมเงินที่นายมาวางขายอยู่ และรถของนายมีเลยไปชนคันมะม่วง 1 คันหักเสียหาย คันมะม่วงนี้อยู่ในบริเวณบ้านที่นายมันครอบครองอยู่ นายมีนึกว่านายมาเป็นเจ้าของขนมเงินและนายมันเป็นเจ้าของคันมะม่วง และเห็นว่าความเสียหายไม่สู้มากนักจึงเอาเงินให้นายมาเป็นค่าเสียหายสำหรับขนมเงิน 50 บาทให้นายมันเป็นค่าเสียหายคันมะม่วง 30 บาท ต่อมาปรากฏความจริงว่านายแจ้เป็นเจ้าของขนมเงินให้นายมาหาบขาย สำหรับบ้านและคันมะม่วงที่นายมันครอบครองเป็นของนายจ๋าและค่าเสียหายมากกว่าเงินที่นายมาและนายมันรับไว้เป็นอันมาก นายแจ้และนายจ๋าต้องการจะฟ้องนายมีจึงมาปรึกษาท่านให้ท่านแนะนำ

ธงคำตอบ ขนมเงินเป็นอสังหาริมทรัพย์ นายมีใช้ค่าเสียหายให้นายมาซึ่งเป็นผู้ครองในขณะกระทำความเสียหาย นายมีจึงหลุดพ้นความรับผิดชอบไปทั้งหมด และไม่จำเป็นต้องชำระให้นายแจ้ซึ่งเป็นเจ้าของอีก

คันมะม่วงเป็นอสังหาริมทรัพย์จะใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 441 ไม่ได้ จึงไม่สมบูรณ์ ต้องชำระใหม่

บทที่ 3

คำสินไหมทดแทนในความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย

(140) บททั่วไป ในกรณีละเมิดต่อร่างกายนั้น อาจเป็นการกระทำต่อร่างกายไม่ว่าภายในหรือภายนอกร่างกาย หรือกระทำต่ออนามัยของผู้

เสียหายก็ได้ และถ้าการละเมิดต่อร่างกายนั้นร้ายแรงอาจทำให้ผู้เสียหายถึงแก่ชีวิตได้ ดังนั้น ในบทนี้จึงใคร่ขอแยกอธิบายตามลำดับดังนี้ คือ

1. ละเมิดต่อชีวิต
2. ละเมิดต่อร่างกาย

(141) ละเมิดต่อชีวิต มาตรา 443 บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้นค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่าปลงศพรวมทั้งค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ อีกด้วย .

ถ้ามิได้ตายในทันที ค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ เพราะไม่สามารถประกอบการทำงานนั้นด้วย

ถ้าว่าเหตุที่ตายลงนั้น ทำให้บุคคลคนหนึ่งคนใดต้องขาดไร้อุปการะตามกฎหมายไปด้วยไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้น ชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น” และมาตรา 445 บัญญัติว่า “ในกรณีทำให้เขาถึงตายหรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมายจะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้นไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานอันนั้นไปด้วย”

จะเห็นได้ว่าในกรณีละเมิดนั้น ปกติแล้วผู้ถูกละเมิดเท่านั้นมีสิทธิที่จะได้ค่าสินไหมทดแทน แต่บางกรณีผู้อื่นก็มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ด้วย เช่น ในกรณีละเมิดถึงแก่ชีวิต กฎหมายกำหนดให้ทายาทตามกฎหมายของผู้ถูกละเมิดเป็นผู้มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน เพราะถือว่าผู้ตายมีความผูกพันอยู่กับทายาทเหล่านั้น ทายาทย่อมได้รับความเสียหายในทางทรัพย์สินและขาดผู้อุปการะเลี้ยงดู ยิ่งไปกว่านั้นทายาท ยังมีหน้าที่ในการจัดการศพของผู้ตายอีกด้วย

ค่าสินไหมทดแทนในกรณีทำให้เขาถึงตายนั้น จากบทบัญญัติของกฎหมาย 2 มาตราดังกล่าวมาข้างต้นพอจะจำแนกว่า ได้แก่

1. ค่าปลงศพ
2. ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ
3. ค่ารักษาพยาบาล
4. ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้
5. ค่าขาดไร้รูปกระเลียงคู
6. ค่าชดใช้การขาดการงาน

(1) ค่าปลงศพ หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการจัดการศพเป็นต้นว่าเอาศพไปบำเพ็ญกุศล ซึ่งอาจเป็นค่าใช้จ่ายที่ได้จัดการไปแล้วหรือจะจัดการต่อไปภายหลังก็ได้ ค่าปลงศพนี้จะต้องพิจารณาตามสมควร ตามความจำเป็นและตามฐานานุรูปของผู้ตาย และของบิดามารดาของผู้ตายแต่ละราย ทั้งต้องพิจารณาถึงการทำศพตามประเพณี และตามลัทธินิยมประกอบด้วย ต้องไม่ใช่รายการที่ฟุ่มเฟือยเกินไป⁽¹⁾ นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เป็นราย ๆ ไปด้วย โดยปกติแล้วศาลจะเป็นผู้กำหนดให้ตามที่ศาลจะเห็นสมควร และแม้ว่าจะยังมิได้จัดการทำศพหรือมีผู้อื่นช่วยในการทำศพอยู่แล้ว ผู้ทำละเมียดก็ต้องจ่ายค่าปลงศพด้วย ผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกค่าปลงศพไม่จำเป็นต้องเป็นทายาทโดยธรรม อาจเป็นใครก็ได้ที่มีหน้าที่ตามกฎหมายหรือที่มีกฎหมายรับรองคุ้มครองไว้ และต้องเป็นบุคคลซึ่งได้ปลงศพจริงตามข้อเท็จจริง แม้จะมีผู้มาช่วยตามธรรมเนียมประเพณี ผู้ทำละเมียดก็ยังคงจ่ายตามกฎหมาย

คำพิพากษาฎีกา ศาลกำหนดค่าเสียหายเพราะขาดการอุปการะของหัวหน้าครอบครัวให้ได้ตามฐานะ ตลอดจนค่าปลงศพด้วย (ฎีกาที่ 809/2498) ค่าสินไหมทดแทนซึ่งสามีควรได้เนื่องจากมีผู้ทำละเมียดให้ภริยาตายนั้น ได้แก่ค่าปลงศพและค่าขาดอุปการะ (ฎีกาที่ 634/2501) เมื่อโจทก์มีสิทธิที่จะเรียกร้องให้จำเลยที่กระทำให้ถึงแก่ความตาย แม้นายจ้างของบุตรโจทก์ให้ค่าใช้จ่ายในการทำศพเป็นเงินจำนวนเท่า ๆ กันแล้ว

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1649/2509 : 1686/2514

จำเลยก็จะยกมาเป็นข้อขัดขวางรับผิดของจำเลยหาได้ไม่ (ฎีกาที่ 928/2507) ค่าปลงศพและค่าใช้จ่ายอันจำเป็นนี้ จะต้องพิจารณาตามสมควรตามความจำเป็นและตามฐานะของผู้ตาย ทั้งต้องพิจารณาถึงประเพณีการทำศพตามลัทธินิยมประกอบด้วย และต้องไม่ใช่รายการที่ฟุ่มเฟือยเกินไปหาใช่ว่าเมื่อจ่ายไปเท่าไรแล้วจะเรียกเอาได้หมด (ฎีกาที่ 1666/2514) บิดาโจทก์ถูกทำละเมิดถึงแก่ความตายและรถยนต์เสียหาย โจทก์ซึ่งเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว มีสิทธิฟ้องเรียกค่าปลงศพบิดาและค่าสินไหมทดแทนที่รถยนต์เสียหาย (ฎีกาที่ 14/2517) สามภริยาต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน จำเลยยังสามภริยาตายโดยละเมิด โจทก์นำสืบจำนวนแน่นอนไม่ได้ ศาลกำหนดให้ตามควรแก่ความร้ายแรงและพฤติการณ์แห่งละเมิด (ฎีกาที่ 901/2520) ค่าทำศพและค่าขาดอุปการะเลี้ยงดูที่ขาดไปเพราะทำละเมิดให้เขาถึงตาย แม้มีคนอื่นออกค่าใช้จ่ายให้และไม่ยากไร้ ผู้ทำละเมิดก็ต้องรับผิดตามจำนวน (ฎีกาที่ 143,144/2521) ทำละเมิดให้บิดาตาย บุตรฟ้องค่าอุปการะเลี้ยงดูตามมาตรา 443 (ฎีกาที่ 135/2522) โจทก์ได้รับเงินประกันชีวิตผู้ตายแล้ว ไม่ทำให้หมดสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นค่าเสียหาย (ฎีกาที่ 172/2522)

(2) ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ ค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่น ๆ ในที่นี้หมายถึง ค่าใช้จ่ายอื่นนอกจากค่าปลงศพ แต่จะมีอะไรบ้างนั้นต้องพิจารณาเป็นราย ๆ ไปเช่นกัน เช่น ค่าบำเพ็ญกุศล ค่าพิมพ์การ์ดเชิญ ฉลองงานศพ ค่าของชำร่วยหรือค่าพิมพ์หนังสือแจกในงานศพ ค่าพาหนะที่บิดามารดาและญาติของผู้ตายเดินทางไปจัดการศพ⁽¹⁾ ซึ่งศาลเป็นผู้กำหนดให้เช่นเดียวกับค่าปลงศพในข้อ (1) และรวมถึงค่าทรัพย์สินผู้ตายซึ่งสูญหายไปเพราะเกิดเหตุร้าย กล่าวคือ โดยคำนึงถึงฐานะของผู้ตายและประเพณี รวมตลอดถึงสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 574/2515

คำพิพากษาศาลฎีกา จำเลยทำละเมิดให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัสต้องผ่าตัดถึง 3 ครั้งและนอนรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลถึง 2 เดือนเศษ เมื่อออกจากโรงพยาบาลแล้วยังเดินไม่ได้ เช่นนี้ ค่าจ้างนางพยาบาลเฝ้าไข้ ค่ายา ค่าจ้างรถแท็กซี่ที่ภรรยาไปเฝ้าเยี่ยมปรนนิบัติที่โรงพยาบาล ค่าจ้างรถแท็กซี่นั่งไปทำงานเพราะยังเดินไม่ได้ เป็นค่าเสียหายที่โจทก์เรียกร้องเอาจากจำเลยได้ (ฎีกาที่ 420/2516) ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์หนังสือแจกงานศพ ค่าเจดีย์บรรจุอัฐิของผู้ตาย ซึ่งจ่ายไปเป็นจำนวนตามสมควรแก่ฐานะของผู้ตาย ถือว่าเป็นค่าใช้จ่ายอันจำเป็นอย่างอื่นตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 443 วรรคแรก แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฎีกาที่ 2702/2516) มารดาโจทก์เป็นโรคอยู่ก่อน แต่ตายเพราะรถชนกันโดยจำเลยทำละเมิด จำเลยต้องรับผิดชอบ ค่าส่งศพกลับคืนไปประเทศภูมิลำเนาเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการปลงศพ (ฎีกาที่ 2023/2522) กรณีละเมิดทำให้ตาย แม้ นายจ้างจะเป็นผู้ออกค่าปลงศพให้ ก็ไม่ปิดความรับผิดชอบของผู้ทำละเมิด แต่ค่าใช้จ่ายที่ญาติของผู้ตายเดินทางมาจากต่างจังหวัดร่วมงานศพไม่ใช่เดินทางไปจัดการศพ ผู้ทำละเมิดไม่ต้องรับผิดชอบ (ฎีกาที่ 2437/2522) ผู้ตายได้สร้างเจดีย์รอบวงซุ้มไว้ เป็นการสร้างเพื่อบรรจุศพบรรพบุรุษและสำหรับตัวผู้ตายในภายหน้า เมื่อผู้ตายยังมีการสร้างต่อเพื่อบรรจุศพผู้ตาย ค่าใช้จ่ายที่สร้างไปก่อนจำเลยไม่ต้องรับผิดชอบ รับผิดชอบเฉพาะค่าใช้จ่ายที่สร้างภายหลังตายจนกระทั่งสร้างเจดีย์เสร็จ (ฎีกาที่ 495/2523)

(3) คำรักษาพยาบาล ในกรณีที่ผู้เสียหายมิได้ตายทันทีก็จำต้องมีการรักษาพยาบาลความป่วยเจ็บ อันเป็นผลเนื่องมาจากการละเมิดโดยตรง เช่น ค่าผ่าตัด ค่ายา ค่าห้องของโรงพยาบาล เป็นต้น ค่าใช้จ่ายเหล่านี้แม้จะมีผู้อื่นออกให้โดยอัยาศัยไมตรี ผู้เสียหายก็ยังมีสิทธิเรียกร้องอยู่อีก เพราะถือว่าเป็นสิทธิตามกฎหมายโดยตรง ผู้ทำละเมิดจะยกเอาเหตุที่โจทก์ได้รับยกเว้นหรือได้รับบริจาคจากผู้อื่นมาเป็นเหตุบอกปิดความรับผิดชอบไม่ได้ แต่ก่อน พ.ศ. 2519 ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้เป็นบรรทัดฐานว่าถ้าโจทก์ได้รับคำรักษาพยาบาลตามกฎหมายอื่นอยู่แล้วย่อมไม่อาจ

เรียกค่าเสียหายในส่วนนี้ได้จากผู้ทำละเมิดอีก⁽¹⁾ หรือถ้าเบิกจากทางราชการได้เท่าใดแล้ว ส่วนที่ขาดอยู่จึงจะเรียกจากผู้ทำละเมิดได้⁽²⁾ แต่ในปี พ.ศ. 2519 ศาลฎีกาได้ประชุมใหญ่ กลับให้สิทธิผู้เสียหายเรียกค่ารักษาพยาบาลจากผู้ทำละเมิด ได้เต็มจำนวนที่รักษาพยาบาลไป ผู้เขียนมีความเห็นส่วนตัวว่าน่าจะเป็นดังเช่นคำพิพากษาฉบับล่าสุด เพราะการที่ผู้ทำละเมิดได้รับค่ารักษาพยาบาลจากทางราชการหรือจากบุคคลอื่นเป็นเรื่องต่างหากจากการทำละเมิด

คำพิพากษาฎีกา ผู้เสียหายในกรณีถูกเขาทำร้ายร่างกาย จะต้องนำสืบให้เห็นว่า ค่ารักษาและค่ายาเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องใช้จ่ายในการรักษา ซึ่งนับได้ว่าเป็นผลโดยตรงอันสืบเนื่องมาจากกรณีที่ถูกทำร้าย จึงจะเรียกร้องเอาค่ารักษาและค่ายานั้นจากผู้กระทำร้ายได้ ถ้าได้ความว่าบาดแผลของผู้เสียหายเพราะเหตุอื่นไม่ใช่เพราะละเมิดแล้ว ก็จะไม่เอาค่ายามาคิดตั้งบัญชีเอาจากผู้ทำร้ายไม่ได้ (ฎีกาที่ 849/2490) ค่าสินไหมทดแทนในการละเมิดทำให้บาดเจ็บนั้นได้แก่ ค่ารักษาพยาบาลรวมทั้งค่าทดแทนที่เสียสุขภาพอนามัยกระตุกข้อเท้าที่เคลื่อนไหวไม่ได้ หายเป็นปกติดังเดิมนั้นด้วย (ฎีกาที่ 634/2501) ผู้ต้องเสียหายในกรณีละเมิดเป็นข้าราชการผู้มีสิทธิเบิกค่ารักษาพยาบาลจากทางราชการ และได้เบิกไปแล้วตามสิทธิจะฟ้องเรียกค่ารักษาพยาบาลจากผู้ทำละเมิดอีกไม่ได้* (ฎีกาที่ 884/2515) ค่ารักษาพยาบาลบุตรซึ่งบิดาเป็นข้าราชการเบิกจากทางราชการได้ครั้งหนึ่งศาลให้ค่าเสียหายแก่โจทก์เท่าที่โจทก์เสียไปจริงครั้งหนึ่ง* (ฎีกาที่ 2076/2515) แม้โจทก์เป็นข้าราชการได้รับเงินค่ารักษาพยาบาลบุตรผู้เยาว์ ซึ่งถูกทำละเมิดจากทางราชการแล้วก็ยังมีสิทธิที่จะเรียกร้องเอาค่ารักษาพยาบาลจากจำเลย ผู้ต้องรับผิดชอบในผลแห่งการละเมิดอีกได้ เพราะสิทธิของโจทก์ที่จะได้รับเงินดังกล่าวจากทางราชการ เป็นสิทธิที่รัฐกำหนดให้แก่ข้าราชการไม่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของจำเลย (ฎีกาที่ 2455/2519)

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 884/2515

²คำพิพากษาฎีกาที่ 2076/2515

*มีคำพิพากษาฎีกาใหม่กลับคำพิพากษานี้แล้ว

(4) ค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้ กล่าวคือ ในระหว่างรักษาพยาบาลทำให้ผู้เสียหายไม่อาจทำมาหากินได้เช่นปกติ ขาดรายได้ไป ผู้เสียหายก็มีสิทธิเรียกได้ตามความเป็นจริง

คำพิพากษาฎีกา ผู้โดยสารถูกชนแขนหักพิการ ก่อนแขนหักมีอาชีพทางถ่ายภาพยนต์และมีผู้ว่าจ้างไว้แล้ว เมื่อแขนหักพิการเขาจึงไม่จ้างดังนี้ เป็นเรื่องเห็นได้ชัดว่าต้องขาดประโยชน์ทั้งปัจจุบันและอนาคต อันเป็นประโยชน์ชอบที่จะได้โดยตรง ฉะนั้น ผู้ขับรถยนต์ชนเขาและนายจ้างต้องรับผิดชอบในค่าเสียหายดังกล่าวด้วย (ฎีกาที่ 974/2496) ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายนั้นค่าสินไหมทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำมาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกิจการงานและค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในปัจจุบันและในเวลาอนาคตด้วย การที่โจทก์ต้องถูกออกจากราชการก่อนถึงกำหนดเกษียณอายุเพราะเสียความสามารถประกอบกิจการงาน ทำให้เสียอาชีพขาดประโยชน์ทำมาหาได้ตามปกติไป ต้องถือว่าเป็นค่าเสียหายตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ผู้ละเมิดจำต้องใช้ค่าเสียหายที่ขาดประโยชน์ทำมาหาได้นี้ และจำต้องเสียดอกเบี้ยในค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นค่าขาดประโยชน์ในอนาคตด้วย (ฎีกาที่ 829/2509) ลูกจ้างของจำเลยขับรถประจำทางโดยประมาทเลินเล่อเลี้ยวรถด้วยความเร็วเกินสมควร โจทก์เตรียมจะลงยืนที่ประตู ถูกเหยียงคกต้องผ่าสมองและทุพพลภาพตลอดชีวิต ถูกทรมานทั้งกายและจิตใจ ไม่สามารถประกอบอาชีพได้ จำเลยต้องรับผิดชอบในความเสียหายเหล่านี้ (ฎีกาที่ 1921/2520)

(5) ค่าขาดไร้อุปการะ ค่าอุปการะหมายถึงค่าสินไหมทดแทนที่ผู้ทำละเมิดให้แก่บุคคลซึ่งผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องอุปการะตามกฎหมาย โดยไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่า ในทางข้อเท็จจริงจะได้มีการอุปการะกันหรือไม่และไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าผู้ตายจะมีรายได้หรือไม่⁽¹⁾ เช่นผู้เสียหายเป็นบิดาย่อมมี

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 231/2515

หน้าที่ตามกฎหมายอุปการะบุตรผู้เยาว์หรือบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่
ยังต้องอาศัยบิดามารดาอยู่เพราะความยากจนและเพราะร่างกายทุพพลภาพ
ไม่สามารถประกอบอาชีพได้เป็นต้น อนึ่ง ในการคำนวณค่าอุปการะเลี้ยง
ดูนั้นย่อมคำนวณโดยอาศัยพฤติการณ์ในวันเกิดเหตุ⁽¹⁾ นั้นเอง

(142) หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู การที่บุคคลใดจะต้อง
อุปการะเลี้ยงดูบุคคลอื่นนั้นย่อมเป็นความผูกพันพิเศษตามกฎหมาย ซึ่ง
จะเกิดขึ้นโดยการที่กฎหมายบังคับเอาไว้ ถึงแม้ข้อเท็จจริงในขณะที่เกิด
เหตุยังมีได้มีการอุปการะกันจริงๆ ตามกฎหมาย เช่น ผู้ถูกทำละเมิดเป็น
เด็ก หรือผู้ซึ่งกฎหมายบังคับให้ต้องอุปการะเลี้ยงดูเป็นผู้มีฐานะร่ำรวย ก็
ยังมีการเรียกค่าขาดไร้อุปการะกันได้ เช่น ผู้เยาว์อายุ 4 ขวบ ถึงแก่ความ
ตายโดยการกระทำละเมิดของจำเลย ทำให้บิดาของผู้เยาว์นั้นต้องขาดไร้อุป
การะจากผู้ตายตามกฎหมาย บิดาของผู้เยาว์ชอบที่จะได้รับค่าขาดไร้อุป
การะ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยไม่ต้องพิจารณาว่าขณะเกิดเหตุผู้
ตายได้อุปการะบิดาจริงหรือไม่ และในอนาคตผู้ตายจะอุปการะบิดาหรือ
ไม่⁽²⁾ อย่างไรก็ตาม ความข้อนี้ไม่ใช่กับกรณีที่บุคคลตกลงกันภายใต้การระ
คิดพันว่าจะอุปการะเลี้ยงดูเป็นกรณีพิเศษต่างไปจากที่กฎหมายบังคับ

กฎหมายบังคับให้บุคคลต่อไปนี้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกัน คือ

1. สามีและภรรยา กฎหมายบัญญัติว่าสามีภริยาจำต้องอยู่กินด้วย
กันฉันท์สามีภริยา สามีภรรยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกัน

2. บิดามารดาและบุตร บุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา
และในกรณีกลับกัน บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษา
ตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่
เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1251/2514

²คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 412-413/2515

ฉะนั้น ในกรณีที่จะมีการเรียกค่าเลี้ยงดูจึงต้องพิจารณาว่าใครเป็นผู้เรียก และมีสิทธิตามกฎหมายเพียงไร ซึ่งขอแยกพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

- ก. บุตรนอกกฎหมาย
- ข. บุตรบุญธรรม
- ค. บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว
- ง. บิดาซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย
- จ. สามีกริยา
- ฉ. บิดามารดาฐานะร่ำรวย

(143) บุตรนอกกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายนั้นเกิดจากหญิงมารดาซึ่งไม่ได้สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายกับชายผู้เป็นบิดา โดยการที่ชายนั้นไม่ได้จดทะเบียนสมรสหรือไม่ได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือศาลมิได้พิพากษาว่าเด็กเป็นบุตร

ฐานะของบุตรนอกกฎหมายนั้น ไม่มีผลอย่างไรตามกฎหมายนอกจากมีสิทธิเพียงที่จะได้รับมรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดาน

ส่วนสิทธิในการเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น เป็นสิทธิที่กฎหมายให้ไว้แก่บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ไม่ว่าจะโดยการที่เป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายมาแต่เดิม หรือกลายเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายภายหลัง ซึ่งศาลฎีกาวินิจฉัยว่า บุตรนอกกฎหมายไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู แม้จะเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้วตามมาตรา 1627⁽¹⁾

การที่บิดารับรองนั้นหมายถึงการรับรองโดยพฤตินัยทั่วไป เช่น ขอมรับหรือยกย่องว่าเป็นบุตรหรือให้ใช้นามสกุล เพียงเท่านั้นหาแสดงว่าเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายไม่ ฉะนั้น เมื่อบิดาถูกทำละเมิดจนถึงแก่ความตาย บุตรนอกกฎหมายย่อมไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู แต่ถ้าบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองโดยการจดทะเบียนว่าเป็นบุตร ก็ย่อมมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูเช่นเดียวกับบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย เว้น

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2801/2492

แต่ว่าการเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายดังกล่าวข้างต้นนั้นได้เป็นเมื่อบิดาถึงแก่ความตายแล้ว เช่นโดยคำสั่งของศาลในคดีที่ถึงที่สุดเมื่อบิดาตายแล้วก็ไม่มีสิทธิเรียกค่าขาดไร้อุปการะเช่นกัน⁽¹⁾ และบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้นมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

(144) บุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมกับผู้รับบุตรบุญธรรมย่อมมีความสัมพันธ์ต่อกันตามกฎหมาย เสมือนเป็นบิดามารดาและบุตรโดยชอบด้วยกฎหมายอย่างแท้จริง ดังที่กฎหมายยอมรับว่า บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น

ฉะนั้น เมื่อบุตรบุญธรรมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายจึงย่อมมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุคคลผู้ทำละเมิดแก่ชีวิตของผู้รับบุตรบุญธรรม

(145) บุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว ในเรื่องนี้มีหลักอยู่ว่า บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ จากมาตรานี้หมายความว่า บิดามารดาจะอุปการะเลี้ยงดูบุตรครบเท่าที่บุตรคงเป็นผู้เยาว์อยู่เท่านั้น เมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะแล้วบิดามารดาก็ไม่มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูอีกต่อไป เพราะบุตรนั้นย่อมหาเลี้ยงชีพตนเองได้ เว้นแต่บุตรจะทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วจึงไม่อาจเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากผู้ทำละเมิดต่อบิดามารดาได้ เพราะแม้จะเรียกเอาจากบิดามารดาก็ไม่ได้อยู่แล้ว เช่น ก. เป็นหญิงอายุ 30 ปี มีสามีและทำงานเป็นหลักแหล่ง ข. ทำละเมิดเป็นเหตุให้มารดาของ ก. ถึงแก่กรรม ก. จึงมาฟ้องเรียกค่าเสียหายอื่นๆ และค่าอุปการะเลี้ยงดู เนื่องจากกฎหมายบัญญัติหลักไว้ว่าบิดามารดาจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพล-

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2255/2515

ภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้เท่านั้น ก. จึงไม่มีอำนาจเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากจำเลยได้⁽¹⁾ เว้นแต่ถ้า ก. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะและยังมีได้แต่งงานเป็นผู้ทุพพลภาพ เช่นขาหรือแขนขาด ไม่สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตัวเองได้เท่านั้น ปัญหาที่มีอยู่ว่าถ้าในขณะที่มีผู้กระทำละเมิดมารดา บุตรที่อยู่ในครรภ์มารดาได้คลอดออกมาแต่มารดาได้ถึงแก่ความตายเพราะละเมิดนั้น บุตรนั้นยังมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้หรือไม่ เรื่องนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะเรียกได้โดยอนุโลมเรื่องการรับมรดกมาใช้⁽²⁾

(146) บิดาซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมอยู่ในฐานะเช่นเดียวกับบุตรนอกกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรนอกกฎหมาย อีกฝ่ายหนึ่งก็เป็นบิดาซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมาย ย่อมไม่มีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบุตรได้ และย่อมไม่อาจเรียกเอาจากผู้ทำละเมิดต่อบุตรด้วย

มีปัญหาว่าถ้าต่อมาบิดาได้จดทะเบียนสมรสกับมารดาหรือได้จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร หรือได้มีคำพิพากษาว่าเป็นบุตร จะทำให้มีอำนาจฟ้อง และมีความสัมพันธ์เรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูกันย้อนหลังได้หรือไม่ ข้อนี้เห็นว่าขอให้พิจารณาว่าการเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเกิดขึ้นเมื่อใด การที่บิดาซึ่งไม่ชอบด้วยกฎหมายยื่นฟ้องจำเลยผู้ทำละเมิดแล้วจึงมาจดทะเบียนสมรสกับมารดาในภายหลังระหว่างคดีอยู่ในชั้นศาล เช่นนี้ศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่พิพากษาว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้องมาแต่เดิม การจดทะเบียนสมรสกับมารดาเกิดขึ้นในภายหลัง ไม่ทำให้ฟ้องสมบูรณ์ขึ้น เพราะการที่มาเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ภายหลังหาผลย้อนหลังไม่

(147) สามีกิริยา สามีกิริยามีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูกัน เพราะฉะนั้นไม่ว่าฝ่ายใดตายลง เพราะถูกละเมิด ฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ย่อมเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ เช่น กิริยาโจทก์ถูกจำเลยขับรถชนถึงแก่ความตาย โจทก์เองเป็นโรคเส้นประสาทอยู่แล้วยังกำเริบ ต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล ถือได้ว่าทำให้โจทก์ขาดไร้ผู้อุปการะเลี้ยงดู

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 672/2501

²ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1654

(148) บิดามารดาฐานะร่ำรวย มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่า การที่โจทก์ฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยซึ่งทำละเมิดต่อบุตรโจทก์ เป็นการอาศัยสิทธิตามมาตรา 443 วรรค 3 มิใช่เป็นการเรียกร้องค่าอุปการะกันโดยตรง กฎหมายมาตรานี้บัญญัติว่าถ้าเหตุที่ตายนั้น ทำให้บุคคลใดต้องขาดไร้ผู้อุปการะตามกฎหมายบุคคลนั้นชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทน จะเห็นได้ชัดว่าการเรียกร้องนี้เป็นการร้องค่าสินไหมทดแทนต่างหาก เมื่อบุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาตามกฎหมาย การที่บุตรโจทก์ถึงแก่ความตายถือว่าโจทก์ต้องขาดไร้ผู้อุปการะตามกฎหมายแล้ว ทั้งนี้โดยมีต้องคำนึงว่าโจทก์ผู้เป็นบิดาจะมีฐานะยากดีมีจนอย่างไร และบุตรผู้ตายได้อุปการะโจทก์อยู่ก่อนถึงแก่กรรมหรือไม่ เพราะโจทก์อาจกลายเป็นผู้ยากไร้ลงในเวลาภายหลังก็ได้⁽¹⁾

คำพิพากษาฎีกา ความรับผิดชอบตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา 443 ซึ่งให้สิทธิผู้ขาดไร้ผู้อุปการะตามกฎหมายที่จะฟ้องเรียกค่าสินไหมทดแทนได้นั้น ต้องเป็นกรณีที่ผู้ทำละเมิดทำให้เขาถึงตาย หากมีการกระทำละเมิดแต่ไม่ถึงตาย ผู้ทำละเมิดก็ไม่ต้องรับผิดชอบอ้างว่าขาดไร้ผู้อุปการะ (ฎีกาที่ 1251/2505) การที่รถยนต์จำเลยแล่นเข้าไปชนรถยนต์โจทก์ทางด้านขวาของถนน เบื้องต้นศาลสันนิษฐานตามกฎหมายว่ารถยนต์จำเลยเป็นผู้ผิด จำเลยมีหน้าที่ต้องนำสืบหักล้างว่าจำเลยมิใช่เป็นผู้ผิด เมื่อนายจ้างต้องรับผิดชอบร่วมกับจำเลย นายจ้างจึงต้องมีหน้าที่นำสืบหักล้าง ถ้านำสืบหักล้างไม่ได้ก็ไม่จำเป็นต้องอาศัยคำพยานโจทก์มาวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นฝ่ายผิดอีก การที่จำเลยแล่นรถทางขวาของถนนเพื่อจะหลีกเลี่ยงหน้าโดยขาดหรือเดาเอาว่ารถโจทก์จะเลี้ยวซ้ายนั้นเป็นการเสี่ยงภัยของตนเองมิใช่หลบหลีกให้พ้นอันตราย จึงไม่อาจลบล้างข้อสันนิษฐานที่ว่ารถจำเลยเป็นผู้ผิดได้ การที่จำเลยเสี่ยงภัยเช่นนี้ และเหตุที่รถชนกันก็เพราะรถจำเลยแล่นผิดทาง จำเลยจึงเป็นฝ่ายผิด (ฎีกาที่ 1169-

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1648/2509, 215/2513, 625/2515 และ 935/2516

70/2509) สามีกิริยาอยู่กินด้วยกันมาได้ 30 ปีเศษ ขณะมีชีวิตอยู่ได้ช่วยเหลือในทางค้าขาย แสดงว่าสามีกิริยาต่างก็มีอุปการะซึ่งกันและกัน ฉะนั้นเมื่อจำเลยทำละเมิดเป็นเหตุให้ฝ่ายหนึ่งตายลง ย่อมเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งขาดไร้อุปการะ และการขาดอุปการะเช่นว่านี้เป็นการขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย ผู้มีชีวิตอยู่จึงชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้นได้ (ฎีกาที่ 1617/2512) บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น มีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา (ฎีกาที่ 477/2514) การที่บุตรตายลงเพราะการละเมิด ทำให้โจทก์ผู้เป็นบิดาต้องขาดไร้อุปการะจากผู้ตายตามกฎหมาย โจทก์ชอบที่จะได้รับค่าสินไหมทดแทนในการที่ต้องขาดไร้อุปการะนั้น โดยไม่ต้องพิจารณาว่าโจทก์มีฐานะดีหรือไม่ (ฎีกาที่ 625/2515) บิดามารดาของผู้ตายก็ชอบที่จะได้ค่าสินไหมทดแทนในการที่ต้องขาดไร้อุปการะ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าในปัจจุบันผู้ตายได้อุปการะบิดามารดาอยู่หรือไม่ (ฎีกาที่ 935/2516) จำเลยทำละเมิดเป็นเหตุให้ ท. ตาย มารดาของ ท. กับบุตรผู้เยาว์ของ ท. ซึ่งมีใช้บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายของบิดา มีสิทธิได้รับค่าสินไหมทดแทนเพราะขาดอุปการะตามกฎหมาย (ฎีกาที่ 800/2520) กรณีละเมิดทำให้ถึงตาย โจทก์นำสืบค่าใช้จ่ายในการทำศพได้ไม่แน่นอน ศาลกำหนดให้ได้ตามสมควร ส่วนค่าขาดไร้อุปการะเป็นสิทธิที่จะได้รับเป็นค่าเสียหาย ไม่ต้องคำนึงว่าโจทก์ยากไร้อย่างการเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยตรง (ฎีกาที่ 1553-55/2520) ทำละเมิดถึงตาย บุตรเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดู ตามมาตรา 443 ไม่ใช่เรียกตามมาตรา 1564 (ฎีกาที่ 135/2522) ค่าอุปการะเลี้ยงดูที่บุตรมีต่อบิดามารดานั้นเป็นหน้าที่จะแบ่งกันชำระมิได้ เมื่อบิดาฟ้องจำเลยที่ฆ่าละเมิดบุตรถึงตาย เรียกค่าขาดไร้อุปการะ ย่อมมีสิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูทั้งหมด เพื่อประโยชน์แก่ภริยาด้วย แม้อบิดาจะมีได้รับมอบอำนาจให้ฟ้องก็ตาม (ฎีกาที่ 1809-1810/2523) เมื่อฟังได้ว่าจำเลยขับรถโดยประมาทเป็นเหตุให้บุตรโจทก์ถึงแก่ความตาย อันทำให้โจทก์ขาดไร้อุปการะตามกฎหมาย จำเลยก็ต้องรับผิดชอบใช้ค่าขาดไร้อุปการะให้แก่โจทก์ แม้ในขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย

ผู้ตายจะไม่มีรายได้อย่างใด และโจทก์ประกอบอาชีพมีรายได้อีกตาม (ฎีกาที่ 1938/2523)

(๘) คำชดใช้การขาดแรงงาน กล่าวคือ ถ้าผู้ตายมีความผูกพันตามกฎหมายที่จะต้องทำงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก เช่นผู้ตายจะต้องหาเลี้ยงบุคคลภายในครอบครัว เช่น ก. ขับรถชน ข. ภรรยาของ ก. ถึงแก่ความตายปกติ ข. มีความผูกพันที่จะทำงานให้ ก. ในครัวเรือน ก. ย่อมมีอำนาจฟ้องเรียกค่าเสียหายจาก ก. ได้ หรือผู้ตายมีหน้าที่การทำงานให้แก่อุตสาหกรรมของบุคคลภายนอก เช่น คำทำละเมิดต่อแดงซึ่งเป็นคนงานของโรงงานอุตสาหกรรม ก. ถึงแก่ความตาย ทำให้โรงงานอุตสาหกรรม ก. ต้องหากคนงานมาแทนแดงโดยเสียค่าจ้างแพงขึ้น หรือทำให้โรงงานอุตสาหกรรม ก. ผลิตของน้อยไปจากที่เคยทำเพราะปราศจากแดง ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของโรงงาน อุตสาหกรรม มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนชดใช้การที่ต้องขาดแรงงาน ส่วนจะเท่าใดนั้นแล้วแต่ศาลจะได้วินิจฉัย โจทก์บรรยายฟ้องได้ความว่า ลูกจ้างโจทก์ได้รับอันตรายถึงตายและบาดเจ็บเพราะการกระทำของจำเลย โจทก์ต้องขาดแรงงานเพราะลูกจ้างบาดเจ็บต้องจ่ายเงินเดือนระหว่างลูกจ้างปฏิบัติงานไม่ได้ โรงงานต้องหยุด ถือได้ว่าโจทก์เรียกค่าสินไหมทดแทนตามมาตรา 445 แล้ว⁽¹⁾

(149) คำเสียหายทางจิตใจ คำว่า “คำเสียหายทางจิตใจ” นี้เรียกไม่ได้เพราะไม่มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่มักจะปรากฏอยู่เสมอในคำฟ้องของโจทก์ ซึ่งเป็นการเรียกร้องมาในรูปแบบต่างๆ กัน เช่น คำเศร้าโศกเสียใจ คำโทมนัสอาลัย คำว่าเหว่ คำผิดหวัง คำทุกข์ใจ การที่กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้มีการเรียกค่าเสียหายเหล่านี้ เพราะต้องการตัดปัญหาความยุ่งยากในการพิสูจน์ค่าเสียหาย และอาจเป็นการให้ดุลพินิจแก่ศาลมากเกินไปก็ได้ เพราะในทางปฏิบัติไม่อาจหามาตรฐานได้ว่า

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 1047/2522

“คำเสียหายทางจิตใจ” เหล่านี้ควรให้ได้เพียงใด และเพื่อเป็นการตัดปัญหาเหล่านี้ กฎหมายจึงไม่อนุญาตให้มีการเรียกร้องกันได้ แม้ตามแนวคำพิพากษาศาลฎีกาเองก็ตีความหมายโดยเคร่งครัดว่าไม่อาจเรียกร้องกันได้เช่นข้อคำพิพากษณ์แล้วแต่ไม่ได้ดู เช่นนี้จะมาเรียกค่าเสียหายเพราะเสียใจไม่ได้⁽¹⁾

ในต่างประเทศบางประเทศ มีการให้ค่าเสียหายทางจิตใจแก่โจทก์เพื่อเป็นการเยียวยาบำบัดความเศร้าโศกเสียใจอาลัยหรือแค้นอกกังวล ในบางประเทศเสี่ยงไปในรูปบังคับให้จำเลยชดใช้เพื่อเป็นการลงโทษจำเลยตามควรแก่กรณี

ว่ากันโดยทั่วไปแล้ว ใจว่าการบังคับให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายทางจิตใจจะไม่เป็นการถูกต้องเสียเลยก็หาไม่ ในบางครั้งกลับเป็นทางออกหรืออุชองว่างที่ไม่เป็นธรรมอย่างหนึ่ง ตัวอย่างเห็นได้ชัดว่าตามกฎหมายไทยนั้น โจทก์ก็จะเรียกร้องค่าเสียหายดังกล่าวไม่ได้ และเมื่อปรับเข้ากับกรณีบางกรณีก็อาจทำให้ได้ผลที่ไม่เป็นธรรมได้ เช่น เด็กชายน้อยอายุ 7 ขวบ อุ้มลูกแมวสีสวาทน่ารักตัวหนึ่งลงเรือข้ามฟากจากท่าพระจันทร์ไปท่าศิริราช แต่ด้วยความประมาทเลินเล่อของผู้ควบคุมเรือเป็นเหตุให้เรือล่มลงกลางทาง เด็กชายน้อยจมน้ำถึงแก่ความตายแต่ไม่พบศพ ในกรณีนี้ถ้าจะมีการเรียกร้องค่าเสียหายบิดามารดาเด็กชายน้อย จะเรียกค่าปลงศพไม่ได้เพราะไม่มีศพให้มาทำพิธี ถ้าเด็กชายน้อยไม่มีบิดามารดา คงมีแต่ผู้อุปการะ ก็คงไม่มีใครเรียกค่าขาดไร้อุปการะได้อีกเลย ถ้าจะเรียกได้ก็คงเป็นราคาลูกแมวสีสวาทเพราะถือว่าเป็นการสูญเสียทรัพย์สินส่วนจะเรียกค่าเสียหายทางจิตใจก็คงไม่ได้อยู่นั่นเอง ทำให้ดูเหมือนว่าชีวิตมนุษย์คนหนึ่งอาจมีค่าน้อยกว่าลูกแมวหนึ่งตัว ความโทมน์สอาลัยของบิดามารดาผู้ตายในที่นี้มากที่สุดจะประมาณได้ แต่ไม่อาจจะบรรเทาหรือชดใช้ด้วยค่าสินไหมทดแทนใดๆ ได้เลย ฉะนั้น ถ้ากฎหมายจะเปิด

---

¹คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 655/2497

โอกาสให้มีการเรียกค่าเสียหายทางจิตใจบ้างในบางกรณีก็อาจเป็นธรรมยิ่งขึ้น เช่น อาจออกไปในรูปที่ว่าศาลอาจใช้ดุลพินิจกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวได้ ถ้าหากมิได้มีการกำหนดค่าเสียหายดังกล่าวบ้างแล้ว โจทก์จะมีได้รับชดใช้ได้อย่างไร ส่วนจะเรียกว่าเป็นค่าเสียหายทางจิตใจ ค่าทำขวัญหรืออะไรก็ตามไม่สู้จะมีความสำคัญนัก

คำพิพากษาฎีกา ไม่มีกฎหมายในเรื่องละเมิดให้รับผิดความเสียหายในการได้รับความอับอายขายหน้า (ฎีกาที่ 378/2483) มารดาต้องอุปการะบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว เฉพาะบุตรทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้ จำเลยละเมิดทำให้มารดาโจทก์ตาย โจทก์ว่าเหว่ขาดที่เคารพรักและอุปการะที่มารดาดูแลบ้านเรือนและบุตรโจทก์ไม่เรียกค่าสินไหมทดแทนในส่วนนี้ (ฎีกาที่ 677/2501) ค่าเสียหายฐานละเมิดนั้นไม่รวมถึงค่าที่ต้องสูญเสียบุตรไปเพราะละเมิด นอกเหนือไปจากค่าที่ต้องขาดอุปการะตามกฎหมาย (ฎีกาที่ 292/2502) สามีนไม่มีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายทางจิตใจ ที่เกิดความว้าเหว่เพราะสูญเสียภริยาผู้เคยปฏิบัติหน้าที่ให้ชีวิตของสามีนมีความสุขเพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติให้เรียกได้ (ฎีกาที่ 789/2502)⁽¹⁾ กรณีละเมิดเป็นเหตุให้เศร้าโศกเสียใจและผิดหวังประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้บัญญัติไว้ให้เรียกค่าสินไหมทดแทนได้แม้จะเป็นบิดาตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม (ฎีกาที่ 477/2514)

(150) ละเมิดต่อร่างกาย ในกรณีละเมิดต่อร่างกายนั้น หมายรวมถึงการละเมิดต่ออนามัยด้วย เพราะอนามัยก็เป็นส่วนประกอบของร่างกายเช่นกัน กล่าวคือ เมื่ออนามัยดี ร่างกายก็ดีด้วย ในเรื่องนี้กฎหมายบัญญัติไว้ 3 มาตราด้วยกัน คือ มาตรา 444, 445 และ มาตรา 446 ดังนี้

มาตรา 444 “ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยนั้น ผู้ต้องเสียหายชอบที่จะได้ชดใช้ค่าใช้จ่ายอันคนต้องเสียไป และค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบกิจการงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งใน

---

¹จะเห็นได้ชัดว่าฎีกานี้วินิจฉัยชัดเจน โดยระบุถึง “ค่าเสียหายทางจิตใจ” ดังกล่าวข้างต้น

เวลาปัจจุบันนั้น และในเวลาอนาคตด้วย

ถ้าในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยจะหยั่งรู้ได้แน่ถึงความเสียหายนั้นได้มีแท้จริงเพียงใด ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายังสงวนไว้ซึ่งสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นอีกภายในระยะเวลาไม่เกินสองปีก็ได้”

มาตรา 445 “ในกรณีที่ทำให้เขาถึงตาย หรือให้เสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ถ้าผู้ต้องเสียหายมีความผูกพันตามกฎหมาย จะต้องทำการงานให้เป็นคุณแก่บุคคลภายนอกในครัวเรือนหรืออุตสาหกรรมของบุคคลภายนอกนั้นไซ้ ท่านว่าบุคคลผู้จำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนนั้น จะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อที่เขาต้องขาดแรงงานอันนั้นไปด้วย”

มาตรา 446 “ในกรณีทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรืออนามัยก็ดี ในกรณีทำให้เขาเสียเสรีภาพก็ดี ผู้ต้องเสียหายจะเรียกร้องเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงินด้วยอีกก็ได้ สิทธิเรียกร้องอันนี้ไม่โอนกันได้ และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้โดยสัญญา หรือได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

อนึ่ง หญิงที่ต้อเสียหายเพราะผู้ใดทำผิดอาญาเป็นทุรศีลธรรมแก่ตนก็ย่อมมีสิทธิเรียกร้องทำนองเดียวกันนี้”

จากสามมาตรานี้เห็นว่าในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายและอนามัยนั้นผู้เสียหายเรียกค่าเสียหายได้ดังนี้คือ

1. ค่าใช้จ่ายที่ตนต้องเสียไป
2. ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงาน
3. ค่าสินไหมทดแทนในการที่บุคคลอื่นขาดแรงงาน
4. ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน

1. ค่าใช้จ่ายที่ตนต้องเสียไป ค่าใช้จ่ายที่ตนต้องเสียไปคืออะไรบ้างนั้น ในที่นี้พอที่จะอนุโลมได้ตามมาตรา 443 วรรค 2 คือค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ตลอดเวลาเจ็บป่วย ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น รวมตลอดถึงแม้ว่าร่างกายจะหายจากการเจ็บป่วยแล้วก็ตาม แต่ยัง

ต้องพักผ่อนตามคำสั่งแพทย์ ข้อสังเกตมีว่าแม้ผู้เสียหายจะมีได้เป็นผู้เสีย
ค่ารักษาพยาบาลไม่ว่าด้วยประการใด ๆ เป็นต้นว่าผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์
หรือได้รับสวัสดิการจากนายจ้างอย่างหนึ่งอย่างใด ผู้ทำละเมิดก็ยังคง
จำเป็นต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้ ผู้เสียหายยังคงเป็นผู้ซึ่งมีสิทธิเรียก
ร้องอยู่

2. ค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบการงาน หมายถึง
ถึงในกรณีที่ร่างกายบาดเจ็บจนไม่สามารถจะประกอบการงานได้ หรือได้
แต่ไม่ดีเท่าแต่ก่อนที่ได้รับบาดเจ็บ ไม่ว่าจะ เป็นในระหว่างบาดเจ็บหรือ
เมื่อหายดีแล้ว แต่ไม่สามารถประกอบการงานดังที่เคยทำโดยสิ้นเชิง หรือ
แต่บางส่วนก็ตาม เช่น นาย ก. ขับรถชนนาย ข. ขาหักต้องรักษาพยาบาล
1 เดือน ในระหว่าง 1 เดือนนั้น นาย ข. ไม่สามารถไปทำงานได้ตามปกติ
นาย ก. ต้องจ่ายเงินชดใช้ให้ หรือหลังจากที่ได้รับการรักษาที่ดีแล้ว นาย ข.
ไม่สามารถจะทำงานได้ดีเท่าแต่ก่อน เช่น สมมติว่านาย ข. มีอาชีพแสดง
ภาพยนตร์เป็นพระเอก แต่เมื่อถูกนาย ก. ขับรถชนทำให้นาย ข. มีแผลที่
หน้าไม่สามารถแสดงเป็นพระเอกได้ดังแต่ก่อน นาย ก. ต้องใช้ค่าสินไหม
ทดแทนในการไม่สามารถประกอบการงานนั้น และในกรณีนี้กฎหมายยัง
เปิดช่องให้ศาลสงวนสิทธิที่จะแก้ไขคำพิพากษานั้นได้อีกภายในระยะเวลา
ไม่เกินสองปี ถ้าหากว่าในเวลาพิพากษาคดีเป็นการพ้นวิสัยที่จะทราบว่
ความเสียหายที่แท้จริงมีเท่าไร เช่น ก. ทำร้ายร่างกาย ข. ศาลพิพากษาให้ ก.
ใช้ค่าเสียหาย ข. เป็นเงิน 10,000 บาท แต่ในวันที่พิพากษาคือ วันที่ 1
สิงหาคม 2515 นั้นยังไม่แน่นอนว่า ข. จะเสียขาหรือจะรักษาขาให้หายได้
หรือคงเป็นแค่เพียงเขยอกเล็กน้อย ดังนี้ศาลจะกล่าวในคำพิพากษาว่ายัง
สงวนไว้ซึ่งสิทธิของศาลที่จะขอให้แก้ไขจำนวนค่าเสียหายที่กำหนดไว้
ภายในเวลาไม่เกิน 2 ปี กล่าวคือ จนกว่าจะพ้นวันที่ 1 สิงหาคม 2517 ก็ได้

คำพิพากษาฎีกา กรณีละเมิดทำให้เขาเสียหายแก่ร่างกายหรือ
อนามัยนั้น ผู้ทำละเมิดต้องใช้ค่าเสียหายเพื่อการเสียหายที่ผู้เสียความ
สามารถประกอบการงาน ทั้งในเวลาปัจจุบันและในอนาคตด้วย (ฎีกาที่ 786/

2506) จำเลยชั้นเรียนคดีโดยประมาทชนเรือที่โจทก์โดยสารมาล่มลง โจทก์ถูกเรือจำเลยชนกระดูกซี่โครงคั่นหัก และกระดูกยังไม่ต่อดิดกัน แขนซ้ายก็ยังมีขลุ่ยของและทำงานไม่ได้ตามปกติที่เคยทำ เพราะเวลายก ลังของก็มีอาการเสียวและเจ็บปวดที่หน้าอกและทำงานหนักไม่ได้ แพทย์ ผู้รักษาว่าไม่แน่ว่าจะหาย ถือได้ว่าโจทก์เสียความสามารถประกอบกร งานตามปกติไป โจทก์ยอมมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนจากจำเลยผู้ กระทำละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 444 และ 446 ได้ (ฎีกาที่ 781/2509) ในกรณีทำให้เสียหายแก่ร่างกายนั้น ค่าสินไหม ทดแทนได้แก่ค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเสียหายที่ต้องขาดประโยชน์ทำ มาหาได้เพราะไม่สามารถประกอบกรงาน และค่าเสียหายเพื่อการที่เสีย ความสามารถประกอบกรงานสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน ทั้งในเวลาปัจจุบัน และในอนาคตด้วย การที่โจทก์ต้องถูกออกจากราชการก่อนถึงกำหนด เกษียณอายุเพราะเสียความสามารถประกอบกรงานทำให้เสียอาชีพขาด ประโยชน์ทำมาหาได้ตามปกติไป ต้องถือว่าเป็นค่าเสียหายที่กฎหมาย บัญญัติไว้ ผู้ละเมิดจำต้องใช้ค่าเสียหายที่ขาดประโยชน์ทำมาหาได้นี้ และ ต้องเสียดอกเบี้ยในค่าสินไหมทดแทนซึ่งเป็นค่าขาดประโยชน์ในอนาคตด้วย (ฎีกาที่ 829/2509) โจทก์บรรยายฟ้องไว้ชัดเจนว่าเงินค่าสินไหมทดแทน ที่โจทก์เรียกร้อง โจทก์ได้เรียกร้องในฐานะที่จำเลยละเมิดต่อร่างกายของโจทก์ โจทก์ยอมมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์มาตรา 446 แม้โจทก์จะไม่ได้บรรยายรายละเอียดอันจะถือเป็น เกณฑ์คำนวณค่าเสียหายก็คิดหาเป็นฟ้องเคลือบคลุมไม่ ศาลมีอำนาจที่จะ กะค่าสินไหมทดแทนให้ตามความสมควรแก่รูปคดี (ฎีกาที่ 841/2510) การที่โจทก์ต้องพิการไม่สามารถเดินได้อย่างคนธรรมดา เสียสมรรถภาพ ในการรับราชการทหารทั้งไม่สามารถทำงานหนักได้ ถือได้ว่าโจทก์สูญเสีย ความสามารถประกอบกรงานในภายหน้า (ฎีกาที่ 450/2516) ใดเป็น อวัยวะสำคัญ เมื่อโจทก์ต้องเสียไปถือว่าเป็นค่าเสียหายด้วย (ฎีกาที่ 2760/ 2524)

3. คำสินไหมทดแทนในการที่บุคคลอื่นขาดแรงงาน เรื่องนี้พอเทียบได้กับในเรื่องการละเมิดต่อชีวิตคั่งที่ได้อธิบายมาแล้ว ในหัวข้อที่ว่าด้วยค่าชดใช้การขาดการงาน

4. คำสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอย่างอื่นอันมิใช่ตัวเงิน ค่าเสียหายในที่นี้ไม่อาจคำนวณเป็นเงินได้โดยตรง แต่เป็นเรื่องที่บุคคลภายนอกย่อมทราบได้ดีว่าผู้ถูกทำละเมิดต้องได้รับทุกข์ทรมานจากการถูกทำละเมิดเพียงใด เช่น หลังจากถูกทำละเมิดแล้ว ผู้เสียหายได้เสื่อมสุขภาพหรืออนามัย หน้าตาเสียโฉม ร่างกายพิการ จำต้องทนรับความเจ็บปวดนั้นๆ เช่น ก. ถูกนาย ข. ขับรถชนได้รับความเจ็บปวด เช่นนี้ ความเจ็บปวดเป็นความเสียหายอันมิใช่เป็นตัวเงินซึ่ง ข. จะต้องใช้คำสินไหมทดแทนให้แก่ ก. สำหรับคำสินไหมทดแทนดังกล่าวนี้ ถ้าผู้เสียหายตายทายาทไม่อาจเรียกร้องได้ เว้นแต่ได้มีการฟ้องคดีหรือทำสัญญารับใช้กันไว้ก่อนผู้เสียหายตายทายาทก็ย่อมเรียกร้องได้ เหตุที่กฎหมายมิได้บัญญัติให้เป็นมรดกได้ก็เพราะสิทธิในการเรียกค่าเสียหายประเภทนี้เป็นเสมือนค่าทำขวัญจึงเป็นสิทธิที่เป็นการเฉพาะตัว เว้นแต่จะได้มีการฟ้องคดีไว้ก่อนระหว่างที่ผู้เสียหายยังไม่ตายหรือได้มีการทำสัญญารับสภาพหนี้กันไว้ ทายาทจึงจะนำมาฟ้องร้องได้

คำพิพากษาฎีกา ผลของการละเมิดของจำเลยทำให้โจทก์เสียหายแก่ร่างกายถึงทุพพลภาพ โจทก์ย่อมเรียกค่าเสียหายเพื่อการที่เสียความสามารถประกอบอาชีพ (ค่าขาดรายได้ในการเสียความสามารถประกอบการทำงานนับแต่วันเกิดเหตุจนถึงวันฟ้องกับในเวลาอนาคต) ได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 444 และความทุพพลภาพที่เกิดขึ้นนี้ยังเข้ากรณีเป็นความเสียหายต่อร่างกายของโจทก์ตามมาตรา 446 ด้วย โจทก์จึงเรียกคำสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายนี้ได้ทั้ง 2 ประการไม่เป็นการเรียกให้ชดใช้ซ้ำกัน (ฎีกาที่ 1794/2517) จำเลยกระทำละเมิดเป็นเหตุให้โจทก์ได้รับบาดเจ็บสาหัส แม้โจทก์จะได้เรียกร้องเอาค่ารักษาพยาบาลและค่าทดแทนที่โจทก์ต้องขาดการประกอบอาชีพในระหว่างต้องพักรักษาตัวแล้วโจทก์ก็ยังมี

สิทธิเรียกร้องเอาค่าเสื่อมสภาพอนามัยได้ด้วย เพราะเป็นค่าทดแทน ความเสียหายอันมิใช่ตัวเงินตาม ป.พ.พ. มาตรา 446 และศาลย่อม กำหนดให้ตามพฤติการณ์และความร้ายแรงแห่งละเมิด (ฎีกา 1936/2517) ค่าเสียหายฐานละเมิดเพราะต้องตัดขาพิการตลอดชีวิตเป็นค่าเสียหาย ซึ่ง มิใช่ตัวเงินไม่ซ้ำกับค่าที่ไม่สามารถประกอบภาระงาน แม้เป็นค่าเสียหายใน อนาคตก็คิดดอกเบี้ยตั้งแต่วันผิดนัดคือวันทำละเมิด แต่ไม่เกินค่าขอที่ โจทก์ขอมาตั้งแต่วันฟ้อง (ฎีกาที่ 379/2518) ค่าทนายทนายธรรมานซึ่งได้ ฟ้องคดีแล้วผู้เสียหายจึงตายลง ผู้เข้าเป็นคู่ความว่าคดีต่อไปได้ (ฎีกาที่ 1859/2518) ชายข่มขืนกระทำชำเราหญิงอายุ 15 ปีจนมีครรภ์คลอดบุตร ศาลพิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรของชายตามฟ้องของหญิง ให้ใช้นามสกุลชาย ให้เด็กอยู่กับหญิงและให้หญิงเป็นผู้ปกครองเด็ก ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูจน อายุ 20 ปี และให้ใช้ค่าเสียหายแก่หญิง (ฎีกาที่ 2573/2518) โจทก์ถูกร วดชน รอยแผลเป็นซึ่งไม่ทำให้โจทก์เสียบุคลิก ต้องทนายทนายธรรมานเป็น ความเสียหายมิใช่ตัวเงิน (ฎีกาที่ 128/2522) ลูกจ้างขับรถโดยประมาท ทำให้รถตก ผู้โดยสารต้องถูกตัดแขนเสียความสามารถประกอบภาระ งานและความเสียหายมิใช่ตัวเงิน (ฎีกาที่ 1447/2523) สุนัขหลบหนีไป ได้ฉะฉานเปิดประตูจึงออกไปกัดโจทก์ แสดงว่าจำเลยมิได้ใช้ความ ระมัดระวัง ต้องชดใช้ค่าเสียหายรวมทั้งทดแทนความตกใจและทุกข์ ธรรมานด้วย (ฎีกาที่ 2488/2523)

บทที่ 4

ค่าสินไหมทดแทนในความผิดอื่น ๆ

(151) ละเมิดต่อชื่อเสียง นอกจากผู้ละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหม ทดแทนเมื่อทำละเมิดต่อทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย และอนามัยแล้ว ยังมีกรณี พิเศษอีกที่กฎหมายบังคับให้ใช้ค่าสินไหมทดแทน กล่าวคือ ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 447 บัญญัติว่า “บุคคลใดทำให้เขาต้อง

เสียหายแก่ชื่อเสียง เมื่อผู้ต้องเสียหายร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นจัดการตามควรเพื่อให้ชื่อเสียงของผู้นั้นกลับคืนดี แทนให้ใช้ค่าเสียหายหรือทั้งให้ใช้ค่าเสียหายด้วยก็ได้”

ในกรณีละเมิดต่อชื่อเสียง นอกจากผู้ทำละเมิดจะต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้เสียหายแล้ว กฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายร้องขอให้ศาลสั่งให้ผู้ทำละเมิดกระทำการอย่างอื่น อย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ชื่อเสียงของผู้เสียหายกลับคืนดี แทนการใช้ค่าเสียหายหรือเพิ่มจากการใช้ค่าเสียหายอีกด้วย เช่น ก. หมิ่นประมาท ข. ข. อจาร้องขอต่อศาลให้ประกาศขอขมา ข. ทางหนังสือพิมพ์ว่าข้อความที่ ก. กล่าวนั้นไม่เป็นความจริงภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้อีกด้วยก็ได้

จากมาตรา 447 นี้ จะเห็นได้ว่ากฎหมายได้วางข้อกำหนดไว้สามอย่าง คือ

1. ใช้ค่าเสียหาย
2. จัดการให้ชื่อเสียงกลับคืนดี
3. ใช้ค่าเสียหายและจัดการให้ชื่อเสียงกลับคืนดี

การชดใช้ค่าเสียหายนั้นก็ได้อธิบายมาแล้วดังหลักเกณฑ์ข้างต้น ในที่นี้จึงจะอธิบายเฉพาะกรณีจัดการให้ชื่อเสียงกลับคืนดีเท่านั้น

(152) จัดการให้ชื่อเสียงกลับคืนดี ชื่อเสียงของบุคคลเป็นเกียรติยศคุณค่าในทางสังคม เมื่อมีการทำละเมิดเกิดขึ้นต่อชื่อเสียงของบุคคลโดยยอมทำให้ชื่อเสียง เกียรติคุณในทางสังคมของบุคคลนั้นลดน้อยลง การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ เพราะไม่อาจทำให้ชื่อเสียงที่สูงเสียไปแล้วกลับคืนดีได้ หนทางที่จะแก้ไขอันหนึ่งคือการให้ผู้กระทำผิดได้เปิดเผย หรือแสดงให้ทราบแก่สาธารณชนหรือเอกชนบุคคลใดว่าการกระทำของตนเป็นฝ่ายผิด เพื่อแก้ไขให้ชื่อเสียงของบุคคลนั้นกลับคืนดีดุจเดิม โดยมากในทางปฏิบัตินิยมใช้วิธีการประกาศขอขมาทางหนังสือพิมพ์ หรือโดยการบอกกล่าวทางจดหมายไปถึงบุคคลซึ่งทราบเรื่องนั้น หรือจะยึดและทำลายวัตถุที่ก่อให้เกิดการเสื่อมเสียชื่อเสียงก็ได้

หลักเกณฑ์เรื่องนี้คล้ายกับวิธีปฏิบัติตามประมวลกฎหมายอาญาซึ่งอาจอนุโลมนำมาใช้ได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ ประมวลกฎหมายอาญาบัญญัติไว้ “ในคดีหมิ่นประมาทซึ่งมีคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดศาลอาจสั่ง

1. ให้ยึด และทำลายวัตถุหรือส่วนของวัตถุที่มีข้อความหมิ่นประมาท
  2. ให้โฆษณาคำขอมาหรือคำพิพากษาทั้งหมด หรือแต่บางส่วน
- ในหนังสือพิมพ์หนึ่งฉบับหรือหลายฉบับ ครั้งเดียวหรือหลายครั้งโดยให้จำเลยเป็นผู้ชำระค่าโฆษณา”⁽¹⁾

สิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นวิธีการที่จะทำให้ชื่อเสียงของบุคคลนั้นกลับคืนดีทั้งสิ้น

คำพิพากษาฎีกา โจทก์เป็นบุคคลที่มีเกียรติคุณและมีชื่อเสียงในสังคม มีคนรู้จักในทางที่ดี จำเลยโฆษณาทางหนังสือพิมพ์โดยไม่เป็นความจริง ทำให้โจทก์เสียหายแก่ชื่อเสียง เช่นนี้มีเหตุสมควรจัดการให้ชื่อเสียงของโจทก์กลับคืนดี ด้วยการโฆษณาในหนังสือพิมพ์โดยจำเลยเสียค่าใช้จ่าย (ฎีกาที่ 126/2517)

บทที่ 5 การพิพากษาคดีละเมิด

(153) บททั่วไป คดีละเมิดเป็นคดีในทางแพ่ง สิทธิในการว่ากล่าวหรือเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนย่อมเป็นการบังคับเรียกร้องในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงมูลในทางอาญา ได้เคยอธิบายมาข้างต้นแล้วว่า ความผิดบางอย่างเป็นความผิดทั้งทางแพ่งและอาญา ความผิดบางอย่างเป็นความผิดทางอาญาแต่ไม่เป็นละเมิด และความผิดบางอย่างไม่เป็นความผิดทางอาญาแต่เป็นละเมิดได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีความแตกต่างกันและเกี่ยวพันกันอยู่เช่นนี้ กฎหมายจึงจำต้องวางหลักในการพิพากษาคดี

---

¹ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 332

ละเมิดเอาไว้ว่าจะกระทำอย่างไรเพราะอาจมีมูลเกี่ยวเนื่องกับทางอาญาได้

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 424 บัญญัติว่า “ในการพิพากษาคดีข้อความรับผิดเพื่อละเมิดและกำหนดค่าสินไหมทดแทนนั้น ท่านว่าศาลไม่จำเป็นต้องดำเนินตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญา อันว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ถึงการที่ผู้กระทำผิด ต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่”

หลักเกณฑ์เดียวกันนี้ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งบัญญัติว่า “คำพิพากษาคดีส่วนแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าจำเลยต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำผิดหรือไม่”⁽¹⁾

(154) การพิพากษาคดีละเมิด การพิพากษาคดีละเมิดต่างกับการพิจารณาคดีละเมิด เพราะการพิพากษาคดีเป็นกระบวนการพิจารณาขั้นสุดท้ายก็ว่าได้ก่อนที่จะมีการบังคับคดีต่อไปในกรณีที่โจทก์ชนะคดี

ในทางอาญานั้นคงพิจารณาข้อเท็จจริงว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ แต่ในทางแพ่งเป็นเรื่องพิจารณาว่า จำเลยต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ มาตรา 424 จึงวางหลักเกณฑ์ว่า ศาลในคดีส่วนแพ่งไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยคนนี้ในคดีนี้ได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษทางอาญาสำหรับความผิดเดียวกันหรือไม่ เพราะหลักเกณฑ์คดีแพ่ง (ละเมิด) และอาญาอาจต่างกัน ซึ่งอาจทำให้การกระทำเดียวกันเป็นความผิดอันหนึ่งแต่ไม่เป็นความผิดอีกอันหนึ่ง เช่น ล. หยิบเอาหนังสือบนโต๊ะขึ้นมาเผาด้วยความโกรธที่ ล. สอบตก โดยลืมนดูชื่อบนหน้าปก ซึ่งความจริงหนังสือนั้นไม่ใช่เป็นของ ล. แต่เป็นของ จ. จ. ฟ้อง ล. ในความผิดทางอาญารฐานทำให้เสียหาย และฟ้องทางแพ่งฐานกระทำละเมิด สำหรับในคดีอาญาศาลพิพากษายกฟ้องเพราะ ล. มิได้ทำให้เสียหายโดยเจตนา เช่นนี้ในคดีแพ่งศาลจะพิพากษายกฟ้องเช่นเดียวกันมิได้เพราะ “ศาลไม่

---

¹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47 วรรค 1

จำเป็นต้องดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายลักษณะอาญาอันว่าด้วยการที่จะต้องรับโทษ และไม่จำเป็นต้องพิเคราะห์ถึงการที่ผู้กระทำผิดต้องคำพิพากษาลงโทษทางอาญาหรือไม่” ศาลในทางแพ่งอาจพิพากษาว่าการกระทำโดยประมาทก็เป็นละเมิดได้ และพิพากษาให้ ล. ชดใช้ค่าเสียหายแก่ จ. ได้ หรือตัวอย่างจากคำพิพากษาฎีกาว่าโจทก์ฟ้องจำเลยในคดีอาญาว่าลักข่วของโจทก์ ศาลพิพากษาว่าจำเลยเอาข่วไปจริงแต่มิได้เจตนาลัก จึงมิใช่ลักทรัพย์ โจทก์มีคำขอทางแพ่งมาด้วยให้คืนทรัพย์หรือใช้ราคา (เป็นค่าสินไหมทดแทนอย่างหนึ่ง) ศาลพิพากษาให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาข่วจำเลยฎีกาว่าเมื่อคดีอาญายกฟ้องแล้วว่าจำเลยมิได้ลักข่วจำเลยก็ไม่ควรต้องชดใช้ราคาข่วอีก ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าคำพิพากษาคดีส่วนแพ่ง ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยความรับผิดชอบของบุคคลในทางแพ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าจำเลยต้องพิพากษาว่า ได้กระทำผิดหรือไม่จำเลยต้องคืนทรัพย์หรือใช้ราคา⁽¹⁾ แต่ในการพิจารณาข้อเท็จจริง ศาลจะถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาส่วนอาญา เช่น ศาลรับฟังว่า ก. ปิดสวิทช์เครื่องบดพริกกระเทียมเพื่อเอาสิ่งติดค้างอยู่ในเครื่องออก โดยเอามือล้วงเข้าไปในเครื่อง ข. ได้กระทำโดยประมาทไปเปิดสวิทช์ เป็นเหตุให้เครื่องบดหมุน ตัดนิ้วมือของ ก. ขาดไป 4 นิ้ว พิพากษาลงโทษ ข. คดีถึงที่สุด จึงถือได้ว่า ข. ทำละเมิดต่อ ก.⁽²⁾ และหลังจากนี้ก็ให้มีคำพิพากษาฎีกาวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า แม้ศาลจะไม่ลงโทษทางอาญาแต่ศาลอาจพิพากษาให้คืนหรือใช้ราคาได้ ซึ่งก็เป็นไปตามหลักในมาตรา 424 นั้นเองรายละเอียดของเรื่องนี้ นักศึกษาจะศึกษาได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนตัวว่าด้วยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับคดีอาญา

---

¹คำพิพากษาฎีกาที่ 484/2494

²คำพิพากษาฎีกาที่ 1376/2526